e-ISSN: 2687-184X CİLT/VOLUME: 24 • SAYI/NUMBER: 1 • MART/MARCH 2023

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ DERGİSİ

İNGİLİZLERE VERİLEN PETROL İMTİYAZLARININ İRAN'A TESİRİ
Alper YILDIRIM

ATTITUDES OF Y AND Z GENERATIONS TOWARDS ONLINE SHOPPING
Kenan ATEŞGÖZ – Cemil ULUKAN

DÜŞÜK NAKİT AKIŞ SEVİYELERİNDE İŞLETME SERMAYESİNİN KAYNAK ROLÜ VE SABİT YATIRIMIN NAKİT AKIŞ DUYARSIZLIĞI
Cihan ÇOBANOĞLU – Ümit GÜMRAH

BIST BANKA ENDEKSİ (XBANK) İLE GELİŞMİŞ ÜLKE BANKACILIK ENDEKSLERİ ARASINDAKİ VOLATİLİTE ETKİLEŞİMİNİN DCC-GARCH MODELİ İLE ANALİZİ
Ercüment DOĞRU – Batuhan METEDOĞLU

KRİZLER ÇAĞINDA OECD ÜLKELERİNDE TASARRUF, DOĞRUDAN YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI VE EKONOMİK BÜYÜME: 2000-2020 DÖNEMİ
Fatma ARSLAN – Oytun MEÇİK

THE COVID-19 PANDEMIC PROCESS AND HUMAN RESOURCES MANAGEMENT PRACTICES: A QUALITATIVE STUDY ON THE BANK MANAGERS' PERSPECTIVES
Ali Aslan ŞENDOĞDU – Kadir AKSAY

MÜŞTERİ VATANDAŞLIK DAVRANIŞI ÜZERİNE BİR LİTERATÜR İNCELEMESİ
İlknur AKBAŞ – Ebru TÜMER KABADAYI
Nilşah ÇAVDAR AKSOY – Alev KOÇAK ALAN

TRC3 BÖLGESİNDE (MARDİN, BATMAN, SİİRT, ŞIRNAK) VERGİ AHLAKININ BELİRLEYİCİLERİ: NİTEL BİR ANALİZ
Şahin AY – Canatay HACIKÖYLÜ

KAMU YÖNETİMİNDE KADIN: TOPLUMSAL CİNSİYET TEMELLİ BİR DEĞERLENDİRME
Mısra CİĞEROĞLU ÖZTEPE

AVRUPA BİRLİĞİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE YEŞİL EKONOMİNİN GELİŞİMİ
Rümeysa GEVHER – Hakan ACET

UZAKTAN ÇALIŞMA YAŞAM ÖLÇEĞİ: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI
Abdullah Zübeyr AKMAN – Fetullah EVLİYAOĞLU
H. Ebru ERDOST ÇOLAK - Meral ERDİRENÇELEBİ

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NDE PARLAMENTODA KADIN TEMSİLİ
Melike ÇAKIR – Rıfat KARAKOÇ

JOHN LOCKE'TA MÜLKİYET, SİVİL YÖNETİM VE HOŞGÖRÜ
Nalan Yeşim ERDOĞAN

GEÇİŞ EKONOMİLERİNDE GELİR EŞİTSİZLİĞİ İLE EKONOMİK KÜRESELLEŞME ARASINDAKİ İLİŞKİ
Hatice AKDAĞ – E. Yasemin BOZDAĞLIOĞLU

ÇALIŞANLARIN PROSOSYAL MOTİVASYONU İLE DUYGUSAL EMEK ARASINDAKİ İLİŞKİDE ÖRGÜTSEL ÖZDEŞLEŞMENİN ROLÜ
Gökhan KARADİREK

JAPON MODERNLEŞMESİNE ALMAN KATKISI: YENİ ÜRETİM BİÇİMİNE ÖZGÜ YÖNETSEL BİLGİNİN AKTARIMI
İsmail Bahadır TURAN

INTERNATIONAL POLITICS AND ETHICS: POSITIVE, NEGATIVE AND RECIPROCAL DUTIES ON GLOBAL POVERTY
Burak BAŞKAN

TÜRKİYE'DE REEL DÖVİZ KURUNUN BELİRLEYİCİLERİ: DOĞRUSAL VE DOĞRUSAL OLMAYAN ARDL BULGULARI
Burcu BERKE

OTEL İŞLETMELERİNDE ALGILANAN ÖRGÜTSEL ENGEL VE GÖREV SABOTAJI İLİŞKİSİNDE ÖRGÜTSEL SİNİZMİN ARACILIK ROLÜ
Aslı Özge ÖZGEN ÇİĞDEMLİ
Mehmet Selman KOBANOĞLU
Selen UYGUNGİL ERDOĞAN

İŞE ADANMIŞLIK VE ÖRGÜTSEL ÖZDEŞLEŞMENİN ÖRGÜTSEL VATANDAŞLIK DAVRANIŞINA ETKİSİ
Necmettin GÜL – Gökten ÖNGEL

ULUSLARARASI GÖÇ İLE İLGİLİ YÖK VE ETHOS TEZ VERİ MERKEZLERİNDE YER ALAN AKADEMİK ÇALIŞMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ
Mustafa Tayfun ÜSTÜN

İNSAN HAKLARI, TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ VE AVRUPA BİRLİĞİ: AVRUPA PARLAMENTOSUNDA KADIN TEMSİLİ ÜZERİNE BİR İNCELEME
Duru ŞAHYAR AKDEMİR
Selenay TÜFEKÇİOĞLU - Berkay KARLIDAĞ

DIŞA AÇIKLIK, DÖVİZ KURU VE ENFLASYON: TÜRKİYE İÇİN ASİMETRİK BİR ANALİZ
Cem GÖKCE

ESNEK İSTİHDAMIN BAĞLAMSALLAŞTIRILMASINDA BASKI GRUPLARININ ROLÜ: SCHUMPETERYEN ÇALIŞMA DEVLETİ ÇERÇEVESİNDE BİR ÇÖZÜMLEME
Salih ARSLAN – Ragıp YILMAZ

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

ISSN: 2687-184X
Ulusal Hakemli Dergi

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ DERGİSİ

JOURNAL OF ANADOLU UNIVERSITY FACULTY OF ECONOMICS AND ADMINISTRATIVE SCIENCES

Cilt/Volume: 24 Sayı/Number: 1

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ DERGİSİ
JOURNAL OF ANADOLU UNIVERSITY FACULTY OF ECONOMICS AND ADMINISTRATIVE SCIENCES

Sahibi: Anadolu Üniversitesi Adına Rektör Prof. Dr. Fuat ERDAL
Owner: On behalf of Anadolu University, Rector Prof. Dr. Fuat ERDAL

Yayın Yönetmeni / Editor in Chief: Aytül Ayşe CENGİZ
Dizgi/Typest: Ayşegül ŞAHİN – Aykut YAKAR
Teknik Hazırlık: Ahmet Yılmaz BOZKAYA
Kapak Tasarım/Cover Design: Furkan ÇINAR

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ DERGİSİ
JOURNAL OF ANADOLU UNIVERSITY FACULTY OF ECONOMICS AND ADMINISTRATIVE SCIENCES

EDİTÖR/EDITOR

Prof. Dr. Aytül Ayşe CENGİZ
Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi 26470 Eskişehir – Türkiye
Tel/Phone: +90 222 335 05 80 – Dahili/Ext: 3303
e-posta/e-mail: aacengiz@anadolu.edu.tr

EDİTÖR YARDIMCILARI/ASSOCIATE EDITOR

Arş. Gör. Dr. Ayşegül ŞAHİN
Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi 26470 Eskişehir – Türkiye
Tel/Phone: +90 222 335 05 80 – Dahili/Ext: 3360
e-posta/e-mail: aysegulsahin@anadolu.edu.tr

Arş. Gör. Aykut YAKAR
Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi 26470 Eskişehir – Türkiye
Tel/Phone: +90 222 335 05 80 – Dahili/Ext: 3336
e-posta/e-mail: aykut_yakar@anadolu.edu.tr

ALAN EDİTÖRLERİ / SECTION EDITORS

Prof. Dr. Deniz KAĞNICIOĞLU-*Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri*
Doç. Dr. Yener ŞİŞMAN- *Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri*
Prof. Dr. Erol KUTLU-*İktisat*
Prof. Dr. Erkan ÖZATA-*İktisat*
Doç. Dr. İsmail Onur BAYCAN-*İktisat*
Prof. Dr. Ayşe Banu BAŞAR-*İşletme*
Doç. Dr. Zeynep ÖZATA-*İşletme*
Prof. Dr. Şebnem TOSUNOĞLU-*Maliye*
Dr. Öğr. Üy. Yusuf Ziya BÖLÜKBAŞI- *Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi*

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Elif DAĞDEMİR- *Anadolu Üniversitesi*
Prof. Dr. Cenk SÖZEN- *Başkent Üniversitesi*
Prof. Dr. Nurdan ASLAN – *Marmara Üniversitesi*
Prof. Dr. Sevgi Ayşe ÖZTÜRK – *Anadolu Üniversitesi*
Prof. Dr. Mehmet Oğuz ARSLAN – *Anadolu Üniversitesi*
Prof. Dr. Yeliz MERT KANTAR – *Eskişehir Teknik Üniversitesi*

DANIŞMA KURULU/ ADVISORY BOARD

Prof.Dr. Ahmet ERKUŞ	*Bahçeşehir Üniversitesi*
Prof.Dr. Ayşen SİVRİKAYA	*Hacettepe Üniversitesi*
Prof.Dr. Birgül ÇİFTÇİ	*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi*
Prof.Dr. Cem SAATÇİOĞLU	*İstanbul Üniversitesi*
Prof.Dr. Çiğdem KIREL	*Anadolu Üniversitesi*
Prof.Dr. Erinç YELDAN	*Kadir Has Üniversitesi*
Prof.Dr. Erol TAYMAZ	*Ortadoğu Teknik Üniversitesi*
Prof.Dr. Fatih TEMİZEL	*Anadolu Üniversitesi*
Prof.Dr. Fernando Fita ORTEGA	*University of Valencia*
Prof.Dr. Fuat ERDAL	*Anadolu Üniversitesi*
Prof.Dr. Gülfidan BARIŞ	*Anadolu Üniversitesi*
Prof.Dr. Güneş ZEYTİNOĞLU	*Anadolu Üniversitesi*
Prof.Dr. Hasan Hüseyin BAYRAKLI	*Afyon Kocatepe Üniversitesi*
Prof.Dr. İbrahim KIRCAOVA	*Yıldız Teknik Üniversitesi*
Prof.Dr. İlyas ŞIKLAR	*Anadolu Üniversitesi*
Prof.Dr. İsa SAĞBAŞ	*Afyon Kocatepe Üniversitesi*
Prof.Dr. Kemal YILDIRIM	*Anadolu Üniversitesi*
Prof.Dr. Metin COŞGEL	*University of Connecticut*
Prof.Dr. Mine OYMAN	*Anadolu Üniversitesi*
Prof.Dr. Mustafa Erkan ÜYÜMEZ	*Anadolu Üniversitesi*
Prof.Dr. Nuran CÖMERT	*Marmara Üniversitesi*
Prof.Dr. Özcan DAĞDEMİR	*Eskişehir Osmangazi Üniversitesi*
Prof.Dr. Özgür TONUS	*Anadolu Üniversitesi*
Prof.Dr. Özlem ZEYBEK IŞIĞIÇOK	*Uludağ Üniversitesi*
Prof.Dr. Recep PEKDEMİR	*İstanbul Üniversitesi*
Prof.Dr. Reinhard RESCH	*Johannes Kepler University*
Prof.Dr. Saime ÖNCE	*Anadolu Üniversitesi*
Prof.Dr. Süleyman SÖZEN	*Anadolu Üniversitesi*
Prof.Dr. Şehamet BÜLBÜL	*Marmara Üniversitesi*
Prof.Dr. Tony ROYLE	*University of York*
Prof.Dr. Uğur YOZGAT	*İstanbul Kültür Üniversitesi*
Prof.Dr. Verda CANBEY ÖZGÜLER	*Anadolu Üniversitesi*
Prof.Dr. Yılmaz KILIÇASLAN	*Anadolu Üniversitesi*

İÇİNDEKİLER

	SAYFA
İNGİLİZLERE VERİLEN PETROL İMTİYAZLARININ İRAN'A TESİRİ THE INFLUENCE OF OIL PRIVILEGES GIVEN TO THE BRITISH ON IRAN ***Alper YILDIRIM***	1-19
ATTITUDES OF Y AND Z GENERATIONS TOWARDS ONLINE SHOPPING Y VE Z KUŞAKLARININ ONLINE ALIŞVERİŞ TUTUMLARI ***Kenan ATEŞGÖZ – Cemil ULUKAN***	20-49
DÜŞÜK NAKİT AKIŞ SEVİYELERİNDE İŞLETME SERMAYESİNİN KAYNAK ROLÜ VE SABİT YATIRIMIN NAKİT AKIŞ DUYARSIZLIĞI THE ROLE OF WORKING CAPITAL AS A SOURCE AND CASH FLOW INSENSITIVITY OF FIXED INVESTMENT IN LOW CASH FLOW LEVELS ***Cihan ÇOBANOĞLU – Ümit GÜMRAH***	50-74
BIST BANKA ENDEKSİ (XBANK) İLE GELİŞMİŞ ÜLKE BANKACILIK ENDEKSLERİ ARASINDAKİ VOLATİLİTE ETKİLEŞİMİNİN DCC-GARCH MODELİ İLE ANALİZİ ANALYSIS OF THE INTERACTION OF VOLATILITY BETWEEN BIST BANK INDEX (XBANK) AND DEVELOPED COUNTRY BANKING INDICES WITH DCC-GARCH MODEL ***Ercüment DOĞRU – Batuhan METEDOĞLU***	75-90
KRİZLER ÇAĞINDA OECD ÜLKELERİNDE TASARRUF, DOĞRUDAN YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI VE EKONOMİK BÜYÜME: 2000-2020 DÖNEMİ SAVINGS, FOREIGN DIRECT INVESTMENTS AND ECONOMIC GROWTH IN OECD COUNTRIES IN THE AGE OF CRISIS: 2000-2020 PERIOD ***Fatma ARSLAN – Oytun MEÇİK***	91-115
THE COVID-19 PANDEMIC PROCESS AND HUMAN RESOURCES MANAGEMENT PRACTICES: A QUALITATIVE STUDY ON THE BANK MANAGERS' PERSPECTIVES COVID-19 PANDEMİ SÜRECİ VE İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ UYGULAMALARI: BANKA YÖNETİCİLERİNİN GÖRÜŞLERİNE YÖNELİK NİTEL BİR ÇALIŞMA ***Ali Aslan ŞENDOĞDU – Kadir AKSAY***	116-150
MÜŞTERİ VATANDAŞLIK DAVRANIŞI ÜZERİNE BİR LİTERATÜR İNCELEMESİ A LITERATURE REVIEW ON CUSTOMER CITIZENSHIP BEHAVIOR ***İlknur AKBAŞ – Ebru TÜMER KABADAYI – Nilşah ÇAVDAR AKSOY – Alev KOÇAK ALAN***	151-169
TRC3 BÖLGESİNDE (MARDİN, BATMAN, SİİRT, ŞIRNAK) VERGİ AHLAKININ BELİRLEYİCİLERİ: NİTEL BİR ANALİZ DETERMINANTS OF TAX MORALE IN TRC3 REGION (MARDİN, BATMAN, SİİRT, ŞIRNAK): A QUALITATIVE ANALYSIS ***Şahin AY – Canatay HACIKÖYLÜ***	170-202

İÇİNDEKİLER **SAYFA**

KAMU YÖNETİMİNDE KADIN: TOPLUMSAL CİNSİYET TEMELLİ BİR DEĞERLENDİRME 203-223
WOMEN IN PUBLIC ADMINISTRATION: A GENDER-BASED EVALUATION
Mısra CİĞEROĞLU ÖZTEPE

AVRUPA BİRLİĞİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE YEŞİL EKONOMİNİN GELİŞİMİ 224-253
THE DEVELOPMENT OF THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND GREEN ECONOMY IN THE EUROPEAN UNION
Rümeysa GEVHER – Hakan ACET

UZAKTAN ÇALIŞMA YAŞAM ÖLÇEĞİ: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI 254-277
REMOTE WORKING LIFE SCALE: VALIDITY AND RELIABILITY STUDY
Abdullah Zübeyr AKMAN – Fetullah EVLİYAOĞLU - H. Ebru ERDOST ÇOLAK - Meral ERDİRENÇELEBİ

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NDE PARLAMENTODA KADIN TEMSİLİ 278-293
REPRESENTATION OF WOMAN IN PARLIAMENT IN THE REPUBLIC OF TURKEY
Melike ÇAKIR – Rıfat KARAKOÇ

JOHN LOCKE'TA MÜLKİYET, SİVİL YÖNETİM VE HOŞGÖRÜ 294-313
JOHN LOCKE ON PROPERTY, CIVIL GOVERNMENT AND TOLERATION
Nalan Yeşim ERDOĞAN

GEÇİŞ EKONOMİLERİNDE GELİR EŞİTSİZLİĞİ İLE EKONOMİK KÜRESELLEŞME ARASINDAKİ İLİŞKİ 314-331
THE RELATIONSHIP BETWEEN INCOME INEQUALITY AND ECONOMIC GLOBALIZATION IN TRANSITIONAL ECONOMIES
Hatice AKDAĞ – E. Yasemin BOZDAĞLIOĞLU

ÇALIŞANLARIN PROSOSYAL MOTİVASYONU İLE DUYGUSAL EMEK ARASINDAKİ İLİŞKİDE ÖRGÜTSEL ÖZDEŞLEŞMENİN ROLÜ 332-350
THE ROLE OF ORGANIZATIONAL IDENTIFICATION IN THE RELATIONSHIP BETWEEN EMPLOYEE PROSOCIAL MOTIVATION AND EMOTIONAL LABOUR
Gökhan KARADİREK

JAPON MODERNLEŞMESİNE ALMAN KATKISI: YENİ ÜRETİM BİÇİMİNE ÖZGÜ YÖNETSEL BİLGİNİN AKTARIMI 351-380
GERMAN CONTRIBUTION TO JAPANESE MODERNIZATION: TRANSFER OF ADMINISTRATIVE KNOWLEDGE OF THE NEW PRODUCTION STYLE
İsmail Bahadır TURAN

INTERNATIONAL POLITICS AND ETHICS: POSITIVE, NEGATIVE AND RECIPROCAL DUTIES ON GLOBAL POVERTY 381-399
ULUSLARARASI SİYASET VE ETİK: KÜRESEL YOKSULLUK ÜZERİNE OLUMLU, OLUMSUZ VE MÜTEKABİL GÖREVLER
Burak BAŞKAN

İÇİNDEKİLER

TÜRKİYE'DE REEL DÖVİZ KURUNUN BELİRLEYİCİLERİ: DOĞRUSAL VE DOĞRUSAL OLMAYAN ARDL BULGULARI 400-424

DETERMINANTS OF REAL EXCHANGE RATE IN TURKEY: LINEAR AND NONLINEAR ARDL FINDINGS

Burcu BERKE

OTEL İŞLETMELERİNDE ALGILANAN ÖRGÜTSEL ENGEL VE GÖREV SABOTAJI İLİŞKİSİNDE ÖRGÜTSEL SİNİZMİN ARACILIK ROLÜ 425-450

MEDIATING ROLE OF ORGANIZATIONAL CYNICISM IN THE RELATIONSHIP BETWEEN PERCEIVED ORGANIZATIONAL OBSTRUCTION AND TASK SABOTAGE IN HOTEL BUSINESSES

Aslı Özge ÖZGEN ÇİĞDEMLİ - Mehmet Selman KOBANOĞLU - Selen UYGUNGİL ERDOĞAN

İŞE ADANMIŞLIK VE ÖRGÜTSEL ÖZDEŞLEŞMENİN ÖRGÜTSEL VATANDAŞLIK DAVRANIŞINA ETKİSİ 451-470

THE EFFECT OF WORK ENGAGEMENT AND ORGANIZATIONAL IDENTIFICATION ON ORGANIZATIONAL CITIZENSHIP BEHAVIOR

Necmettin GÜL – Gökten ÖNGEL

ULUSLARARASI GÖÇ İLE İLGİLİ YÖK VE ETHOS TEZ VERİ MERKEZLERİNDE YER ALAN AKADEMİK ÇALIŞMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ 471-496

BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF ACADEMIC STUDIES ON THE INTERNATIONAL MIGRATION IN THESIS CENTER OF COUNCIL OF HIGHER EDUCATION (YOK) AND ETHOS

Mustafa Tayfun ÜSTÜN

İNSAN HAKLARI, TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ VE AVRUPA BİRLİĞİ: AVRUPA PARLAMENTOSUNDA KADIN TEMSİLİ ÜZERİNE BİR İNCELEME 497-517

HUMAN RIGHTS, GENDER EQUALITY, AND EUROPEAN UNION: A STUDY ON WOMEN'S REPRESENTATION IN THE EUROPEAN PARLIAMENT

Duru ŞAHYAR AKDEMİR - Selenay TÜFEKÇİOĞLU - Berkay KARLIDAĞ

DIŞA AÇIKLIK, DÖVİZ KURU VE ENFLASYON: TÜRKİYE İÇİN ASİMETRİK BİR ANALİZ 518- 534

OPENNESS, EXCHANGE RATE AND INFLATION: AN ASYMMETRIC ANALYSIS FOR TURKEY

Cem GÖKCE

ESNEK İSTİHDAMIN BAĞLAMSALLAŞTIRILMASINDA BASKI GRUPLARININ ROLÜ: SCHUMPETERYEN ÇALIŞMA DEVLETİ ÇERÇEVESİNDE BİR ÇÖZÜMLEME 535- 558

THE ROLE OF PRESSURE GROUPS IN CONTEXTUALIZING FLEXIBLE EMPLOYMENT: AN ANALYSIS IN THE FRAMEWORK OF THE SCHUMPETERIAN WORKFARE STATE

Salih ARSLAN – Ragıp YILMAZ

AÜİİBFD
Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Anadolu University Journal of Economics and Administrative Sciences

Cilt: 24, Sayı: 1, Yıl: 2023
e-ISSN: 2687-184X
https://dergipark.org.tr/en/pub/anadoluibfd

Makale Türü / Submission Type: Araştırma Makalesi / Research Article
Başvuru Tarihi / Date Submitted: 24/08/2022
Kabul Tarihi / Date Accepted: 29/12/2022

DOI: 10.53443/anadoluibfd.1166402
2023, 24(1), 91-115

KRİZLER ÇAĞINDA OECD ÜLKELERİNDE TASARRUF, DOĞRUDAN YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI VE EKONOMİK BÜYÜME: 2000-2020 DÖNEMİ

Fatma ARSLAN[1], Oytun MEÇİK[2]

Öz

Bu çalışmada, OECD üyesi olan 19 ülkede yaşanan krizlerde tasarruf, doğrudan yabancı sermaye yatırımları ve ekonomik büyümedeki değişimler araştırılmıştır. Çalışmada Dünya Bankası'nın gelire göre gruplandırdığı ülkeler bazında OECD ülkeleri dört gelir grubuna ayrılmış ve 2000-2020 döneminde yaşanan krizlerin tasarruf, doğrudan yabancı sermaye yatırımları ve ekonomik büyüme üzerindeki davranışları incelenmiştir. İncelemeye alınan 19 ülke arasında, ABD'nin öne çıktığı görülmektedir. ABD'nin büyüme oranı ve doğrudan yabancı sermaye yatırımları bakımından göreli yüksek değerlere sahip olsa da tasarruf oranının düşük ülkeler arasında olduğu görülmüştür. Genel olarak, OECD üyesi ülkeler genelinde krizler; büyüme ve doğrudan yabancı sermaye yatırımlarda değişim yaşanmakta, tasarruf oranlarında ise aynı etki görülmemektedir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Büyüme, Kriz, OECD, Tasarruf, Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

JEL Kodları: E21, E22, O40

SAVINGS, FOREIGN DIRECT INVESTMENTS AND ECONOMIC GROWTH IN OECD COUNTRIES IN THE AGE OF CRISIS: 2000-2020 PERIOD

Abstract

In this study, the changes in savings, foreign direct investment and economic growth in 19 OECD member countries were investigated. In the study, OECD countries were divided into four income groups on the basis of countries grouped by the World Bank according to income, and the behaviors of the crises experienced in the 2000-2020 period on savings, foreign direct investment and economic growth were examined. It is seen that the USA stands out among the 19 countries examined. Although the US has relative high values in terms of the growth rate and direct foreign capital investments, the savings rate has been found to be among the low countries. In general, crises across OECD member countries; there is a change in growth and foreign direct investment investments, while the same effect is not observed in savings rates.

Keywords: Economic Growth, Crisis, OECD, Savings, Foreign Direct Investments

JEL Codes: E21, E22, O40

[1] arslanfatma1995@gmail.com, https://orcid.org/0000-0002-8175-5004
[2] Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, oytunm@ogu.edu.tr, https://orcid.org/0000-0002-7409-6266

GİRİŞ

Tarih boyunca ulusal ya da uluslararası boyutta birçok ekonomik kriz yaşanmıştır. Ülkelerdeki ekonomik sistemlerin yapısı bu krizlerin de etkileri ile şekillenmektedir. Ancak kriz dönemlerinde makroekonomik değişkenlerde yaşanan değişimler, gelecekte yaşanabilecek krizlerin habercisi olarak sinyaller verebilmektedir. Bu sinyallerin etkisiyle geliştirilip uygulanan başarılı politikalar, ülkelerin krize karşı korunmasını sağlayabilmektedir. Aksi takdirde yanlış geliştirilip uygulanan politikalar, krizin etkilerini ekonomiler üzerinde doğrudan yansıtmaktadır.

Dünya ekonomisine dair literatürde en çok dile getirilen başlıca krizler; 1929 yılındaki Büyük Buhran, 1970'li yıllarda yaşanan birinci ve ikinci petrol şokları, 1994 krizi, 1997 yılındaki Asya krizi, 2001 krizi, 2008 Mortgage krizi olmuştur. Son yaşanan kriz ise çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. 2019 yılında Çin'de başlayan ve ardından dünya üzerinde yayılan COVID-19 pandemisinin ekonomi üzerindeki çeşitli ve yaygın etkileriyle meydana gelen kriz olmuştur. Zira bu süreçte küresel ekonomi en önemli durgunluk dönemlerinden birini yaşamıştır. Ülkeler salgının yayılma hızını en aza indirmek isterken, ülkeler arasında gerçekleştirilen ticaret hızı düşmüştür. Küresel olarak kaynaklara hızlı ulaşma dönemine karşın COVID-19 pandemisi bu süreci olumsuz etkilemiştir ve yalnızca ekonomik anlamda değil, tüm alanlarda olumsuzlukları artırmıştır. Bireylerin ekonomi dışında sosyal yaşamlarında da sorunlarla karşı karşıya kalmasına sebep olmuştur ve olmaya da devam etmektedir. İşte bu çerçevede çalışma, kriz dönemlerinde makroekonomik göstergelerin sergilediği karakteristik davranışlara dikkat çekmek istemektedir.

Krizlere dair deneyimler; yerel olarak ortaya çıkan krizlerin, küresel boyuta ulaştıktan sonra yeni ve başka bir krizi de tetikleyebildiği konusunda fikir vermektedir. 2008 krizi sonrası yaşanan Avrupa borç krizi bu bağlamda COVID-19 pandemisinin ardından 2022-2023 yılları için de bir küresel kriz beklentisinin oluşmasına sebep olmaktadır. Yaşanan bu krizlerin oluşturduğu deneyimler; kriz olasılıklarına rehberlik etmekte ve uygulanacak politikalara ışık tutmaktadır.

Çalışmada tasarruf oranları ve reel GSYH değerleri OECD verilerinden, doğrudan yabancı sermaye yatırımları Dünya Bankası verilerinden elde edilmiştir. Çalışma kapsamında OECD ülkelerinin ele alınmasının sebebi, temel amaçları arasına ekonomik büyüme hedefini oturtan bir ekonomik organizasyona üye olmalarıdır. Büyük ölçüde ortak politikalara yönelen bu ülkelerin kriz dönemlerinde makroekonomik göstergelerinin hangi yönde değiştiğine bu çerçevede dikkat çekmek istenmektedir. Literatürde genel olarak kabul gören, tasarrufların yatırımları artırdığı ve yatırımların da ekonomik büyümeyi sağladığı yönündeki hipotezin her ülke için geçerli olmadığı, çalışmamızda OECD üyesi ülkeler için incelendiğinde

görülmektedir. Çalışmada OECD ülkelerinin 2000-2020 yıllarını içeren kriz dönemlerinde; tasarruf oranları, doğrudan yabancı sermaye yatırım değerleri ve büyüme verilerindeki değişiklikler incelenmiştir.

OECD ÜLKELERİNDE TASARRUF

"Pure Theory of Domestic Values" adlı kitabında Marshall; ihtiyaçların anında karşılanması için satın alınan malın veya hizmetin kullanılmasını, tüketim; daha sonraki oluşacak ihtiyaçların karşılanıp tüketilmesi için tahsis edileni, tasarruf olarak adlandırmıştır (Keynes, 1936, s. 310).

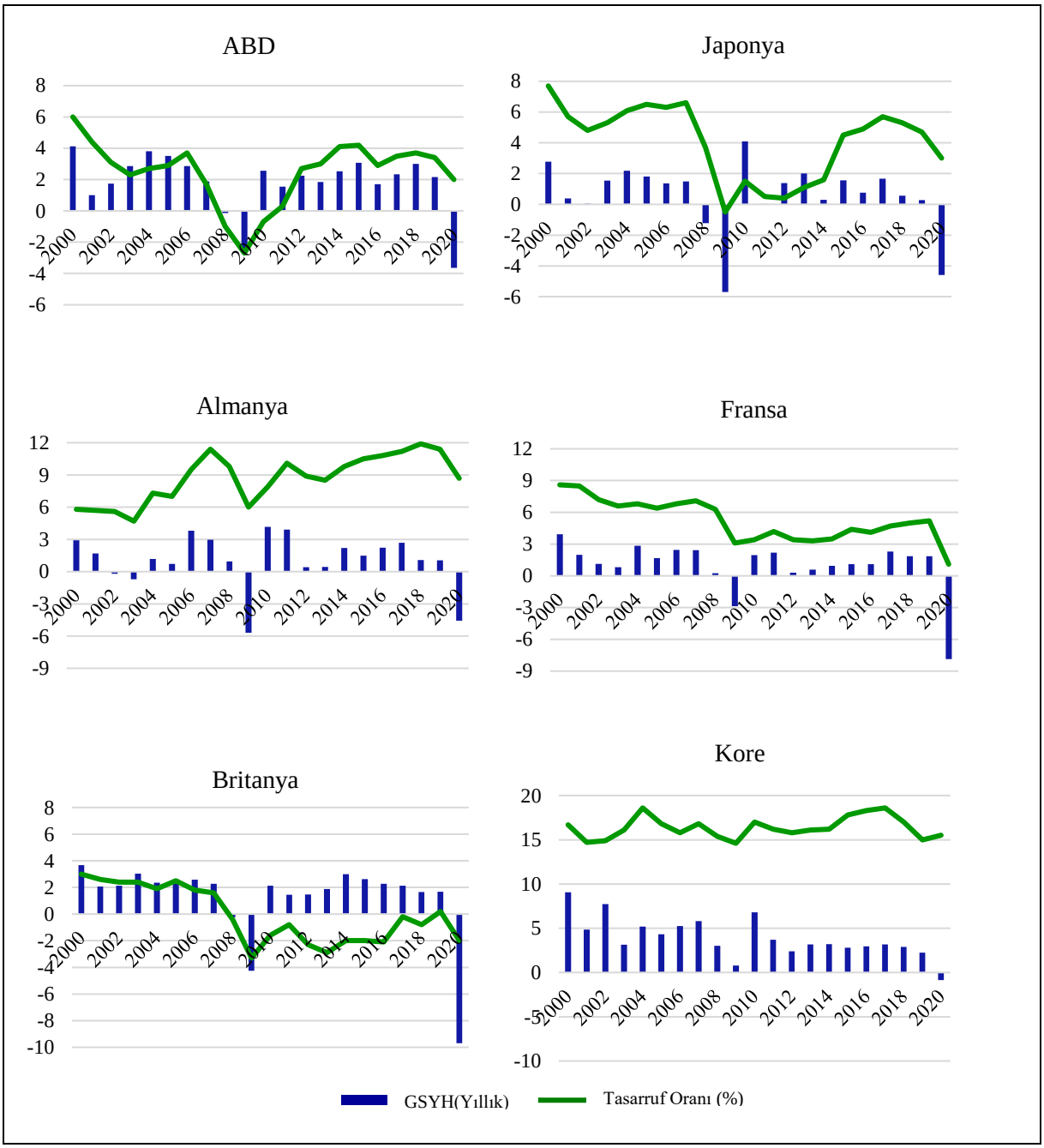
Bir ekonomide tasarruflar, çoğunlukla yatırım veya tüketim gereksinimleri için fon arayan kişi ya da kurumlar tarafından kullanılmaktadır. Bu sebeple tasarrufun karşılığı yatırım olarak düşünülmektedir. Kuşkusuz geçmişten günümüze gelen tasarruflar bir stok değişken olarak değerlendirilebilir ve yeni yapılan tasarruflar da bankalara ya da diğer getiri sağlayan alanlara yönlendirilerek yatırımlar için kaynak oluşturabilmektedir (Eğilmez, 2021, s. 100). Ayrıca her bireyin tasarrufu, istemsiz bir yatırım muamelesi görmektedir. Bireylerin servetlerinde oluşan net artış toplamı, toplum servetinin de net artışı toplamına eşit olmaktadır (Keynes, 1936, s. 312). Mazlum (2020), gelişmekte olan ülkelerde tasarrufu artırıcı politikaların geliştirilmesi ve uygulanması gerektiğini önermektedir.

Ülkelerin birbirinden farklı tasarruf oranlarına sahip olmalarının sebebi kategorilere ayrılabilir (Inter American Development Bank [IDB], 2015, s. 2-3):

1. Benzer bireylerin farklı ülkelerde yaşayıp farklı tasarruf kararları almaları.
2. İlgilenilen grupların nüfus dağılımdaki oluşan farklılıklar.
3. Gruplar arasındaki gelir paylarında oluşan farklılıklar.

Dünya Bankası'nın gelirlerine göre gruplandırdığı ülkeler bazında 19 OECD ülkesi için dört gelir grubu dikkate alınarak sıralanan ülkelerden yüksek gelir grubuna dahil olan 1. grup ülkeler Şekil 1'de görülmektedir.

Şekil 1: 2000-2020 yıllarına ait 1. gelir grubundaki ülkelerin tasarruf oranları ve reel GSYH

Kaynak: Dünya Bankası (2022) ve OECD (2022)

Şekil 1'de görüldüğü üzere, tasarruf oranı en düşük ülke olarak Britanya dikkat çekmektedir. Maastricht Anlaşması'nın enflasyon kriterlerine Almanya ile birlikte uyum gösteren Britanya; 2008 krizinden sonra ciddi bütçe açıkları vererek, 2012 yılında dezenflasyon sürecine girmiştir. Mali tedbirler yardımıyla tasarruf oranı oldukça yavaş seyirle 2016 yılına kadar düzelme göstermiştir (Bektaş ve Saraç,

2021, s. 393-396). Ancak pandemi ile tasarruf oranı tekrar düşüş yaşayan Britanya'nın, aynı anda kronik cari işlemler açığı da bulunmaktadır (Demirci ve Sancak, 2012, s. 172-173).

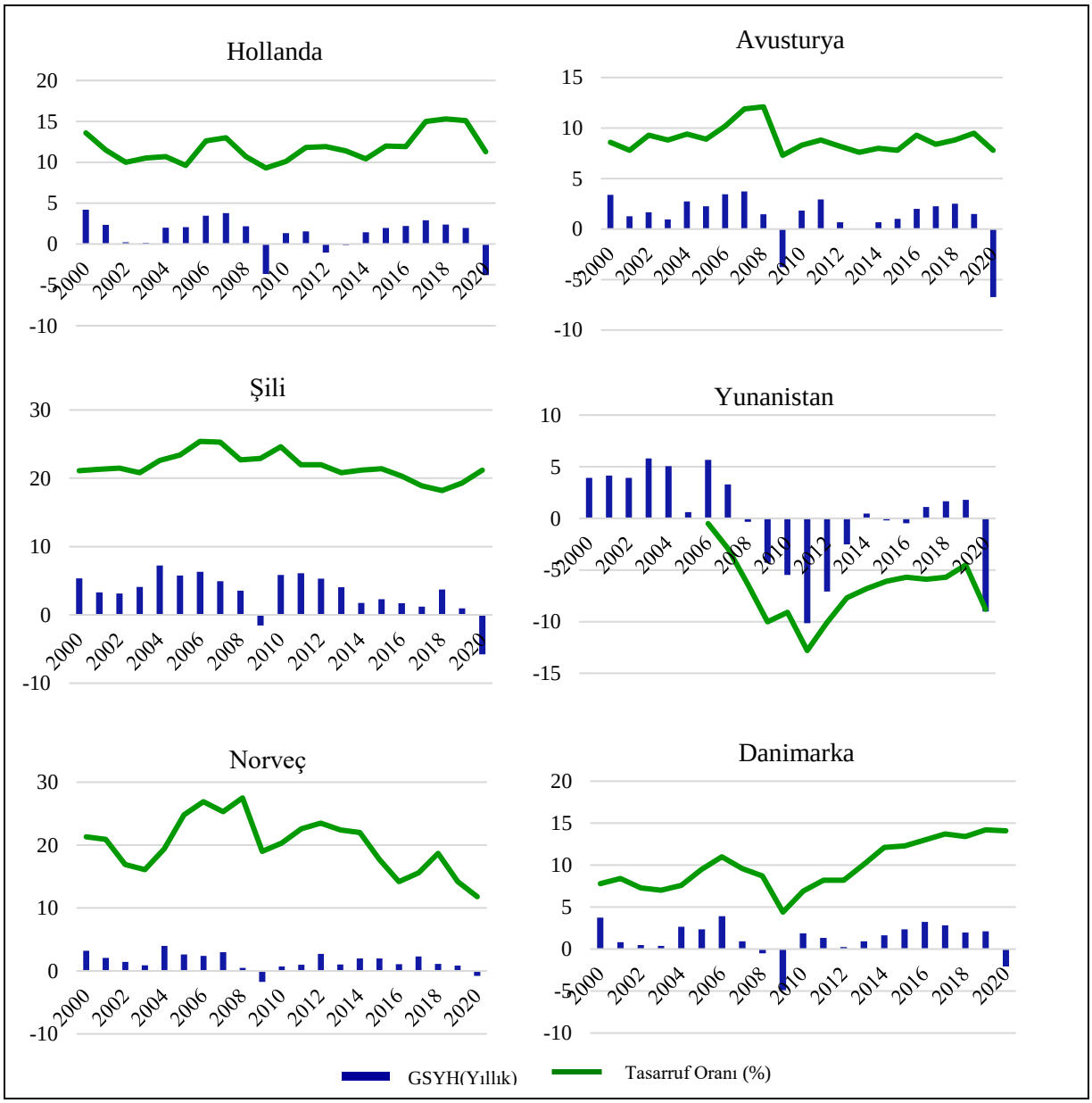
Düşük oranla dikkat çeken ülkelerden ABD'de ise tasarruf oranının düşük olmasının sebebi olarak, tüketim seviyesinin yüksek olması gösterilebilir. Zira ABD'deki tüketicilerin diğer ülke tüketicilerine göre krediye daha hızlı ulaşma imkânına sahip oldukları bilinmektedir. ABD'de sosyal güvenlik sistemiyle; bireylerin, emeklilikteki gelirleri garanti altına alındığı için, özel tasarrufların teşvikini azalttığı da değerlendirilmektedir (Krugman ve Wells, 2013, s. 261). Ayrıca nüfusun çoğunluğunun göreli olarak yaşlı nüfustan oluşması, demografik etkenler bakımından düşük tasarruf oranlarını açıklayabilmektedir. Bu etkenler, uluslararası farklılıklarda tasarruf oranlarının düşüklüğünü tam olarak açıklayamasa da, bu durum için bazı iktisatçılar, ülkelerin ulusal olarak tutumlarına göre tasarruf oranlarının açıklanabileceğini belirtmektedirler (Dornbusch, Fischer ve Startz, 2016, s. 346).

Şekil 1'deki yüksek tasarruf oranlarına sahip olan ülkeler için başlıca; Almanya ve Kore'ye dikkat çekilebilir. İki ülke için de genel olarak GSYH değerleri, 21 yıllık süreçteki ağırlıklı ortalamaları alınırsa, yaklaşık olarak %1-3 arasında değişmektedir. Almanya'nın 1990'lı yıllarda; Doğu Almanya ile birleşmesinden sonra oluşan yapısal sorunlar, 2001 ve 2002 yıllarında büyümesini neredeyse durdurmuştur. 2001-2004 yılları arasında Almanya ekonomisinde yaşanan durgunluğun sebeplerinden en önemlisi; 1999 yılından sonra Avrupa Merkez Bankası (AMB)'nın, Avrupa Para Birliği (ABP)'ne geçmesiyle, makroekonomik politikalarda kısıtlayıcı uygulamalar koyması olmuştur (Şanlıoğlu, 2005, s. 350-354). Bu durum tasarruf oranı üzerindeki etkisini 2003 yılında göstermiştir. Kriz dönemlerinde oranlarda düşüş yaşanmasına rağmen yine de tasarruf oranı, GSYH'ye göre oldukça yüksek oranlardadır. 2008 krizinin ardından Avrupa ülkeleri ekonomik kriz ve resesyon sorunlarıyla ilgilenirken Almanya, aksine güçlü sanayi alt yapısıyla kriz döneminden güçlü bir ekonomiye geçiş yapmıştır (Tuncel, 2017, s. 3). Ancak krizden etkilenmemesine rağmen; 2008 krizinin, Avrupa borç krizinin ve COVID-19 pandemisinin etkileriyle sonraki yıllarda tasarruf oranında düşüşler yaşanmıştır.

Şekil 1'de en yüksek tasarruf oranıyla dikkat çeken Kore'nin ise hem GSYH'si hem de tasarruf oranının yüksek olduğu görülmektedir. GSYH ağırlıklı ortalaması yaklaşık %3,9'dur ve diğer ülkelere göre tasarruf oranlarının kriz dönemlerinden çok az etkilendiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Genel olarak 2000-2020 yılları arasındaki tasarruf oranı ortalaması yaklaşık %16'dır. Ancak 2000 yılında %16,7 olan tasarruf oranı zamanla artış göstermesine rağmen, 2020 yılında %15,5 ile son 21 yıllık ortalamasının altına düşmüştür.

Gelir grubuna göre, 2. grup ülkeler ise Şekil 2'de görülmektedir.

Şekil 2: 2000-2020 yıllarına ait 2. gelir grubundaki ülkelerin tasarruf oranları ve reel GSYH

Kaynak: Dünya Bankası (2022) ve OECD (2022)

Şekil 2'de, eksi tasarruf oranıyla dikkat çeken Yunanistan ve OECD ülkeleri arasında %21,75 ağırlıklı tasarruf oranıyla en yüksek orana sahip olan Şili görülmektedir. Şili'den sonra, tasarruf oranı en yüksek olan Norveç, belli dönemlerde önceki dönemine göre düşüşler yaşasa da göreli yüksek tasarruf oranına sahiptir. Norveç'te tasarruf oranının genel seyrinin yüksek olması, refah seviyesinin yüksek olmasıyla da açıklanabilmektedir. Norveç'in 2008 yılında %27,5 olan tasarruf oranı, krizden sonra %19 olarak ciddi bir

düşüş yaşamıştır. Ardından yine yükseliş eğilimine geçse de COVID-19 pandemisiyle tasarruf oranları düşmüştür.

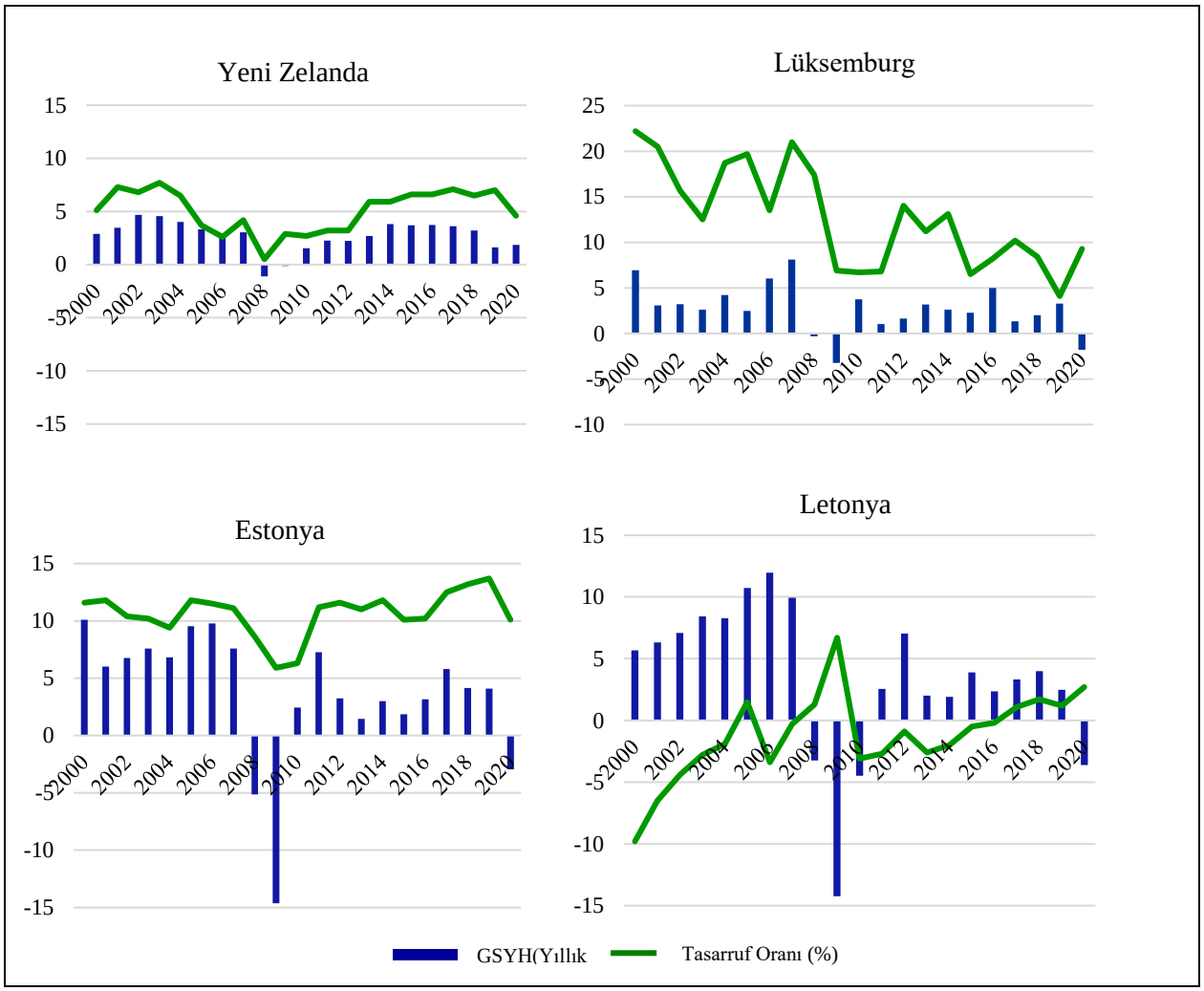
Bulunduğu grup içinde yüksek tasarruf oranına sahip ülkelerden biri olan Avusturya için harcanabilir geliri ve büyüme oranları tasarruf oranlarıyla pozitif ilişkilidir. Hanehalkının harcanabilir geliri hızlı artarken tasarrufları da artmaktadır. Ancak harcanabilir geliri azaldığında tasarrufu yine gerçekleşmektedir. Küresel mali krizin ardından, hanehalkı tasarruf oranlarında keskin bir düşüş yaşanması da krizle uyumlu olduğunu göstermiştir. Ayrıca Danimarka'nın da arasında bulunduğu bir grup ülke için küresel mali krize giden yolda hanehalkının borcunun harcanabilir gelire oranı düşmüştür (Bouis, 2021, s. 4-21). Avusturya ve Danimarka'nın tasarruf oranı, yıllar içerisinde dalgalanmalar yaşasa da 2008 krizinin etkisinin görüldüğü 2009 ve pandemi etkisinin görüldüğü 2020 yıllarında düşüş yaşamıştır. Danimarka'nın tasarruf oranının genel olarak yüksek olmasında, zorunlu emeklilik ödemeleri ve faiz ödemeleri için vergi indirimi uygulamalarının etkili olduğu söylenebilir. Danimarka'nın en çok etkilendiği kriz, 2008 krizi olmuş ve tasarruf oranında yaklaşık %4 düşüş yaşanmıştır. COVID-19 pandemisinde ise tasarruf oranları, diğer dönemlere kıyasla en düşük seviyesine ulaşmıştır.

Tasarruf oranı yüksek olan ülkelerden Hollanda incelendiğinde ise 2008 krizinden etkilenen ülkeler arasında olsa da 2008 krizi ve Avrupa borç krizi dönemlerinde tasarruf oranında ciddi düşüşler görülmemiştir. Ardından yükselişe geçen oranlar; COVID-19 pandemisi ile ciddi düşüş yaşamıştır. 2019 yılında %15,1 olan tasarruf oranı, 2020 yılında %11,3'e düşmüştür. Tasarruf oranının genel olarak yüksek olmasının önemli bir nedeni; emekli aylıklarının yüksek tutarlarda olmasından dolayı, emeklilerin tasarruflarını artırmasına bağlanabilir.

Şekil 3'te gelir grubundaki 3. grup olarak değerlendirdiğimiz ülkeler bulunmaktadır ve bu ülkeler arasında bulunan İzlanda'nın verileri açıklanmamıştır. Burada dikkat çeken ülkeler, eksi değerde tasarruf oranına sahip olan Letonya ile yüksek oranlardaki Lüksemburg ve Estonya'dır. Letonya; 2000'li yılların başında eksi tasarruf oranlarıyla başlayıp, sadece 2005 yılında %1,5 oranı ile pozitif bir oran elde etmiş ve ardından yine düşüş ile devam etmiştir. 2008 krizinden oldukça etkilenmesine rağmen krizden dolayı tasarruf oranı düşen değil, artan bir ülke olmuştur. Ancak bu durum uzun sürmemiş ve yine eksi tasarruf oranlarına dönüş yapmıştır. 2014'te AB üyesi olup resmi para birimini Euro olarak açıklamasıyla, 2017 yılında etkisini göstermiş ve tasarruf oranı pozitif değerlere ulaşmıştır. Yine 2008 krizi gibi COVID-19 pandemisinde de tasarruf oranı %1,2'den, %2,7'ye yükselmiştir. Lüksemburg ise oldukça gelişmiş bir ekonomiye sahiptir ve dünyada gelişmiş ekonomilerin bulunduğu ülkeler arasında ilk sıralardadır. Uyumlu yetkililer ve modern altyapının hâkim olduğu çalışma ortamı, işgücü piyasasında Lüksemburg'un güçlenmesini sağlamaktadır (Türe, Koçak ve Doğan, 2016, s. 839). Bu güçlü işgücü piyasasıyla hem

büyüme devamlılığı sağlamakta hem de tasarruf oranı artmaktadır. Buradan anlaşılmaktadır ki, bireylerin çalışma ortamlarının iyi olması, güçlü bir işgücü piyasası ile tasarruf davranışları olumlu seyretmektedir.

Şekil 3: 2000-2020 yıllarına ait 3. gelir grubundaki ülkelerin tasarruf oranları ve reel GSYH

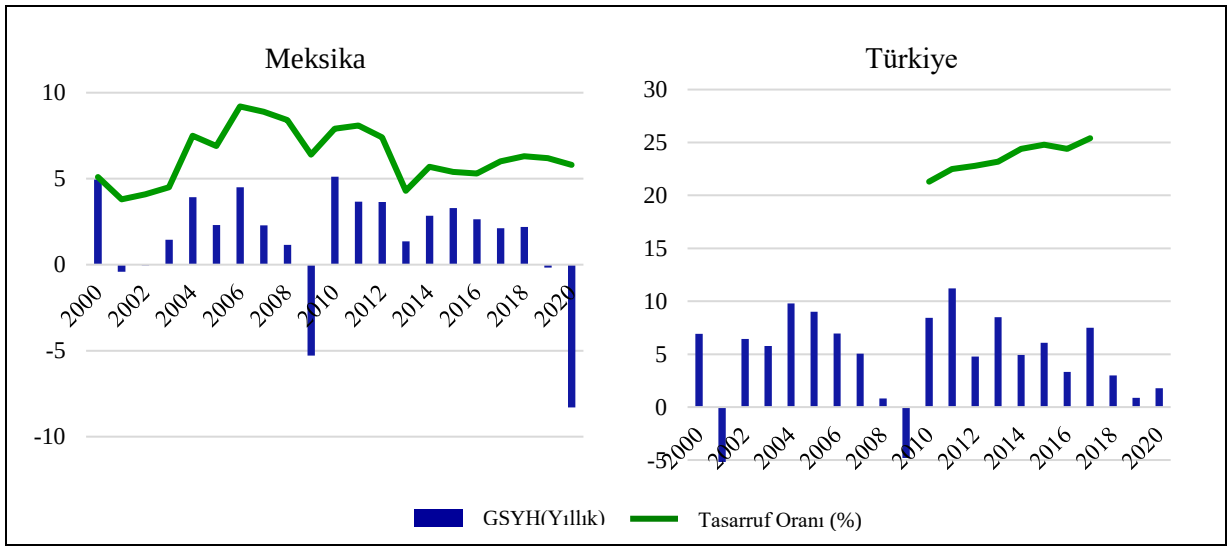
Kaynak: Dünya Bankası (2022) ve OECD (2022)

Estonya incelendiğinde, genel olarak tasarruf oranı yüksek olan ülkelerden biri olduğu görülmektedir. 2004-2005 yılları arasında dış borcunun yüksek olduğu dönemlerden birini yaşadığı için, önceki yıllara göre 2004 yılında tasarruf oranında düşüş yaşadığı düşünülmektedir. 2004 yılından sonra artışa geçen tasarruf oranı; 2008 krizine doğru düşerken, 2008'de %8,6 olan oran, 2009 yılında %5,9'a düşmüştür. Ardından dalgalı da olsa artışa geçen tasarruf oranı; COVID-19 pandemisine denk gelen 2019 yılında, 21 yıllık süreçte en yüksek düzeyi olan, %13,7 olarak açıklanmıştır.

Şekil 4'te üst-orta gelir grubunda, çalışmamız dahilinde, bulunan iki ülke bulunmaktadır. Bu iki ülkeden biri olan Türkiye için; Bayraktar (2019), yüksek faiz oranlarının tasarrufu artırdığını belirtmiştir. Literatürde genel olarak değerlendirilen vergi yükünün artmasıyla tasarrufun artacağı düşüncesi Türkiye için geçerli olmamaktadır. Kişi başına gelirin artmasıyla tasarrufun arttığı, gelir eşitsizliğindeki artışın tasarrufu artırdığı ve işsizlik oranındaki artışın tasarrufu azalttığı yönündeki düşünceler geçerli olmaktadır. Ayrıca işsizlik durumuna karşı kişiler tasarruflarını artırabilecekken, böyle bir durum olmadığı zaman tasarruflarını artırmamaktadırlar.

Türkiye'de tasarrufun belirleyicileri için yapılan değişikliklerin etkisi, uzun dönemde kendini göstermektedir. Ayrıca kamu tasarruflarında gerçekleşen artışlar, özel tasarrufları aksine azaltmaktadır. Büyüme, finansal derinlik, dış ticaret açığı ve enflasyonun özel tasarruflar üzerinde azaltıcı etkileri bulunmaktadır (Özcan ve Günay, 2012, s. 15). TÜİK tarafından 2000-2009 yılları arasındaki tasarruf oranı ortalama %22 olarak açıklanan Türkiye'nin genel olarak tasarruf oranı, yüksek seviyelerde seyretmektedir. Ancak kriz dönemlerine denk gelen yıllar ile ilgili net veriler açıklanmadığı için detaylandırılamamaktadır.

Şekil 4: 2000-2020 yıllarına ait 4. gelir grubundaki ülkelerin tasarruf oranları ve reel GSYH

Kaynak: Dünya Bankası (2022) ve OECD (2022)

Tasarruf oranı yaklaşık %6,5 düzeyinde olan Meksika; önemli kriz dönemlerinden 2008 krizinde, tasarruf oranını artıran ülkelerdendir. Kriz dönemindeki bu yükselişi, ABD'den sağladığı desteklerle açıklanabilir.

19 OECD ülkesi için 2000-2020 yıllarına ait tasarruf oranları incelendiğinde; en yüksek orana sahip olan ülke Şili, en düşük orana sahip olan ülke de Yunanistan olmuştur. Ağırlıklı ortalama tasarruf oranı %21,75 olan Şili'de, çok dikkat çekici bir yükselme veya düşüş gözlemlenmemektedir. Söz konusu oran

kriz dönemlerinde de düşüş yaşamamış, seviyesini korumuştur. Hatta 2019 yılında %19,3 olan tasarruf oranının, COVID-19 pandemisi sonrası 2020 yılında %21,2'ye artması dikkat çekmektedir.

Şili'de; gelir ve eğitim gibi uzun süreli etkiler, hanehalkının tasarruf oranı üzerinde oldukça belirleyici olmaktadır. Demografik olarak yaş grupları da tasarruf oranı üzerinde etkili olmakta ve emekli maaşının gelir olarak değerlendirilmemesi durumunda, yaşlılık tasarruf oranı da yine değişim göstermektedir. Hanehalklarının finansman giderlerini farklı davranışlarla farklı alanlarda değerlendirmesi, krediye erişimlerini de farklılaştırmaktadır (Butelmann ve Gallego, 2001, s. 42). Şili'nin yüksek tasarruf oranlarına ulaşmasının nedeni olarak, ulusal emeklilik sisteminin ön plana çıkması gösterilebilir.

Yunanistan için OECD tarafından açıklanan 2006-2020 yılları arasındaki verileri için tasarruf oranı, hep eksi değerlerde görülmektedir. 2008 krizinin etkilerinin görüldüğü, 2009 yılında tasarruf oranındaki düşme eğilimi devam etmiştir. Ayrıca Yunanistan; 2008 krizinden sonra yapısal zayıflıklarından dolayı borç krizi de yaşamıştır. 2011 yılında yaşadığı finansal kriz, en düşük tasarruf oranı olan eksi %12,8 oranıyla etkisini göstermiştir.

1998-2008 yılları arasında Maastricht Anlaşması'nın enflasyon kriterlerindeki referans değere uyum sağlayamayan ülkeler arasında Yunanistan da bulunmaktadır. Yunanistan bu uyumsuzluğa rağmen yine de 2001'de Ekonomik ve Parasal Birlik (EPB) üyesi olmuştur (Bektaş ve Saraç, 2021, s. 393).

Avusturya'nın hanehalkı için harcanabilir gelir ve tasarruf ilişkisi Yunanistan için de geçerlidir. Ayrıca küresel mali krizden de etkilenenler arasındadır (Bouis, 2021, s. 21). Yunanistan ile Şili'nin ortak özelliğinden bahsetmek gerekirse, iki ülke de gelişmiş bir ekonomiye sahip değildir. Kriz dönemleri üzerinden tasarruf oranlarını karşılaştırdığımızda, iki ülkede de 2008 krizinde tasarruf oranlarında düşüş yaşanmıştır. Ancak COVID-19 pandemisinin etkisinin görüldüğü 2020 yılında Şili'nin tasarruf oranı artmış, Yunanistan'ın ise negatif yönde seyretmiştir.

OECD ÜLKELERİNDE YATIRIM

Yatırım, sadece öz kaynak ya da birikimlerden oluşmamaktadır. Kişilerin ya da kuruluşların borçlanarak da yatırım yapmaları mümkündür. Ancak yatırım yapılırken önemli olan nokta; borçlanıldığında ödenecek olan faizin ya da borcun, ilk aşamada yatırımın getirisiyle eşit ya da zamanla yatırımın getirisinden düşük olmasıdır. Bir ekonomide belirsizliğin olduğu ortamda güvenilir bir yatırım söz konusu olmamaktadır (Solow, 1956, s. 94). Zira belirsizliklerin gelecekte oluşturabileceği riskler göz önünde bulundurularak yatırım kararı alınmalıdır. Bu riskler için; faiz oranı, enflasyon, endüstri, likidite ve

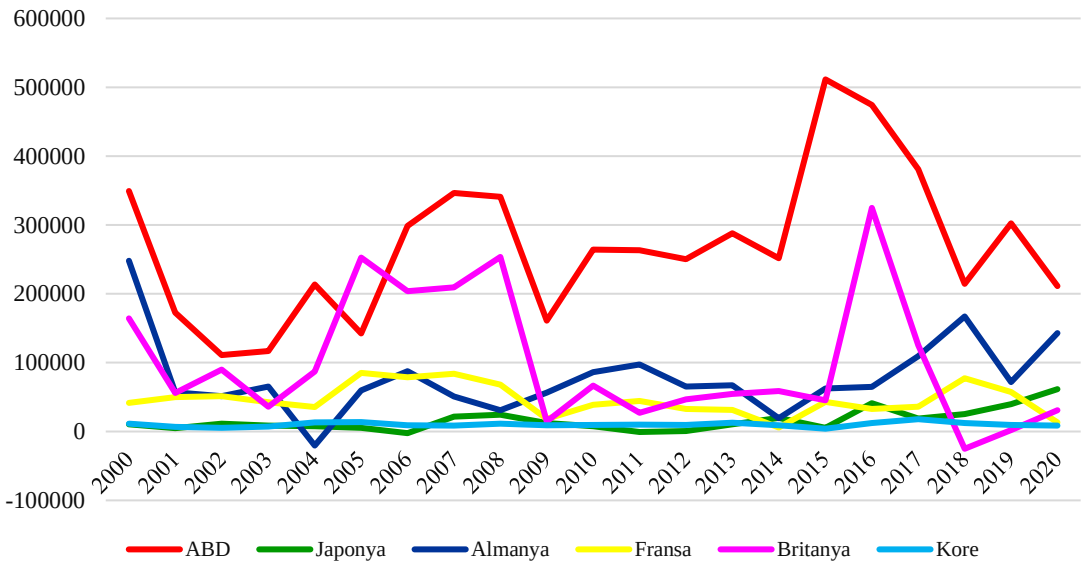
finansal sorunlar sıralanabilir. Bu tür riskler en iyi şekilde tespit edilerek yatırım kararı verilmelidir (Çavaş, 2022, s. 17).

Bozkurt, Tekin ve Ünlü (2020), 22 OECD ülkesi için doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının girişleri ile yerleşik ve yerleşik olmayan patent başvuruları arasında uzun dönemli ilişki tespit etmiştir. Soylu (2020) COVID-19 pandemisinin dönemi itibariyle yatırım fonksiyonunun uzun vadede önem kazandığını belirtmiştir. Küresel anlamda pandemi ile bireylerin sosyal ve ekonomik yaşantıları olumsuz etkilenmiş ve genel olarak durgunluk söz konusu olmuştur. Bu sebeple mali genişleme programları yardımıyla iktisadi faaliyetleri hareketlendirmek için sübvansiyonlar verilmiştir.

Gelir grubundaki 1. grupta yer alan ülkeler için, Şekil 5'te görüldüğü üzere en yüksek doğrudan yabancı sermaye yatırım ABD'ye aittir. Ayrıca OECD üyesi ülkeler arasında ABD, 2000-2020 yılları arasında en yüksek yabancı sermayeyi çeken ülke olmuştur. Bu, ABD'nin küresel ekonomideki konumu ile ifade edilebilir. Şekilde görüldüğü üzere, Almanya'nın yüksek teknoloji ihracatı, ABD'ye göre yüksek değerdedir. Buna rağmen, ABD'nin doğrudan yabancı sermaye yatırımları yüksek değerlerdedir. Federal yönetimi ve yerel idarelerinin de dâhil olduğu Amerikan sisteminde; yatırım teşviki konusunda, yatırım sağlamada önemli ve geniş bir hareket alanı söz konusudur (Karakurt, 2010, s. 151). Çin yalnızca gelişmekte olan ülkelere değil, gelişmiş ülkelere de yatırımlar gerçekleştirmektedir. Bu ülkelerden biri de ABD'dir (Lu ve Biglaiser, 2019, s. 1-19).

ABD yüksek yatırım rakamlarına sahip olsa da eksi değerlerde olduğu dönemler de olmuştur. 2008 krizinin başladığı ülke olduğu için 2008 yılında -21.629,05 milyon dolar, 2015 yılında -39.824,40 milyon dolar olmuştur. 2015 yılındaki düşük yatırımda; Uluslararası Sendikalar Konfederasyonunun 2014 yılında, ABD'ye işçi sendikalarına yönelik verdiği yetki ve haklar için 5 üzerinden 4 vererek en düşük puan alan üçüncü ülke olması etkili olmuş olabilir. 2018 yılında yatırımların -19.673,47 milyon dolara düşmesinin sebebi olarak, 2017 yılında yönetimin değişmesine bağlı olabilir. 2020 yılı -81.366,68 milyon dolar yatırımın sebebi ise küresel bir krize sebep olan COVID-19 pandemisinin etkisinden dolayıdır. Ancak ABD; düşük seviyelerde olan tasarruf oranlarına rağmen, yatırım harcamalarını yüksek seviyelerde korumayı başarmıştır. Bunun sebebi de ülkeye giriş yapan sermayenin yüksek miktarda olmasıdır (Krugman ve Wells, 2013, s. 261).

Şekil 5: 2000-2020 yıllarına ait 1. gelir grubundaki ülkelerin doğrudan yabancı sermaye yatırımları (Milyon dolar)

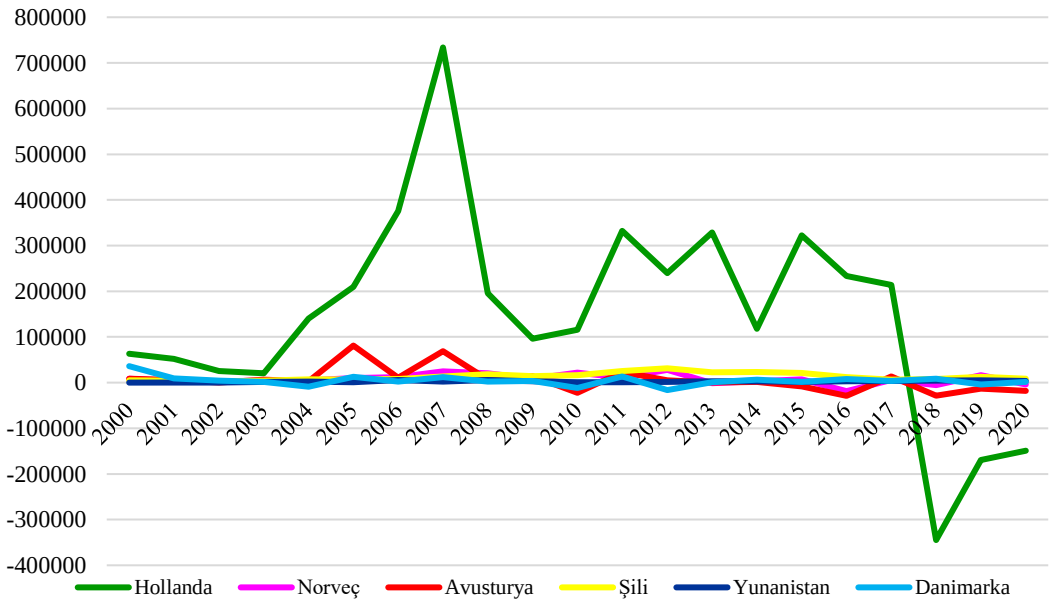
Kaynak: Dünya Bankası (2022)

Japonya'da, yatırım yapan ülkelerden en büyüğü ABD'dir. Ayrıca Japonya'nın borç stoku artsa da GSYH'si yüksek olduğu için yatırımlar düşmemektedir. 1990'lı yıllarda Tokyo Borsasının çöküşü ile oluşan durgunluk, 2000'li yılların başında da yatırımların azalmasına sebep olmuştur. Takip eden dönemde ise 2008 krizinden etkilenmiştir. Ancak yatırımlarında çok büyük kayıplar yaşamamıştır. Kore'nin ise yatırımları genel olarak dalgalı bir eğilim sergilemektedir. Kriz dönemlerinde yatırımlarında düşüş yaşanmaktadır. 2007'den başlayarak 2010'a kadar yatırımlarında düşüş görülmüştür. Ardından yükselme eğilimine geçse de COVID-19 pandemisiyle 2019'dan sonra tekrar düşüş yaşanmıştır.

Almanya, Fransa ve Kore'nin doğrudan yabancı sermaye yatırım değerleri ise birbirine çok yakın değerlerde seyretmekte ve kriz dönemlerinde ani bir değişim görülmemektedir. Ancak Britanya'nın çok dalgalı bir seyir izlediği ve kriz dönemlerinde ani düşüşler yaşadığı görülmektedir.

Şekil 6'da görüldüğü üzere, bulundukları grup içerisinde, en düşük doğrudan yabancı sermaye yatırım değerine sahip olan ülke Yunanistan ve en yüksek doğrudan yabancı sermaye yatırım değerine sahip olan ülke Hollanda'dır. Hollanda'nın 21 yıllık süreç içerisinde dalgalı seyreden doğrudan yabancı sermaye yatırım değerleri kriz dönemlerinde büyük düşüşler yaşamıştır.

Şekil 6: 2000-2020 yıllarına ait 2. gelir grubundaki ülkelerin doğrudan yabancı sermaye yatırımları (Milyon dolar)

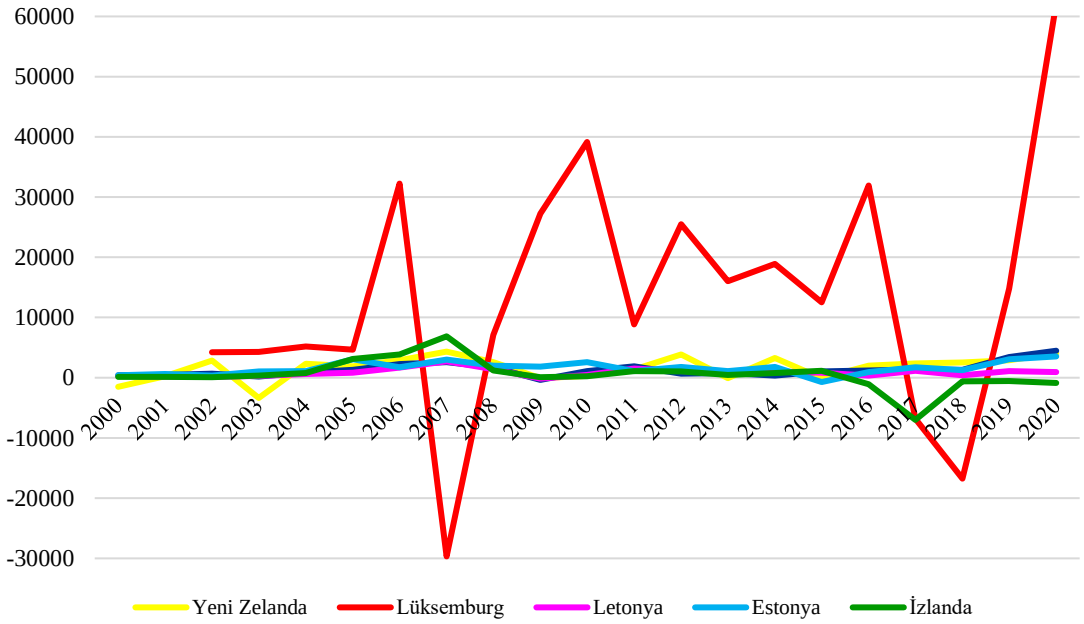

Kaynak: Dünya Bankası (2022)

Dikkat çeken bir diğer ülke ise doğrudan yabancı sermaye yatırımları düşük olmasına rağmen, kişi başına düşen GSYH'si yüksek seviyelerde olan Norveç'tir. Norveç'in bu yüksek değere sahip olmasının sebebi, parlamenter sistemle yönetilen ülkelerden biri olması ve ihracatının daha çok doğal kaynaklara dayalı olması ile açıklanabilir.

Şekil 7'de doğrudan yabancı sermaye yatırımları yüksek olan Lüksemburg dikkat çekmektedir. Lüksemburg'un doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının yüksek olmasını; katı ve güvenilir bankacılık sistemine sahip olması ve bu sayede finansal düzenlemelerde başarılı bir konumda olması, yatırım sektöründe üst sıralarda olmasını sağlamaktadır (Türe vd., 2016, s. 839). Doğrudan yabancı sermaye değerleri dalgalı bir seyir izleyen Lüksemburg'un kriz dönemlerinde ani düşüşler yaşadığı görülmektedir.

Şekil 7: 2000-2020 yıllarına ait 3. gelir grubundaki ülkelerin doğrudan yabancı sermaye yatırımları (Milyon dolar)

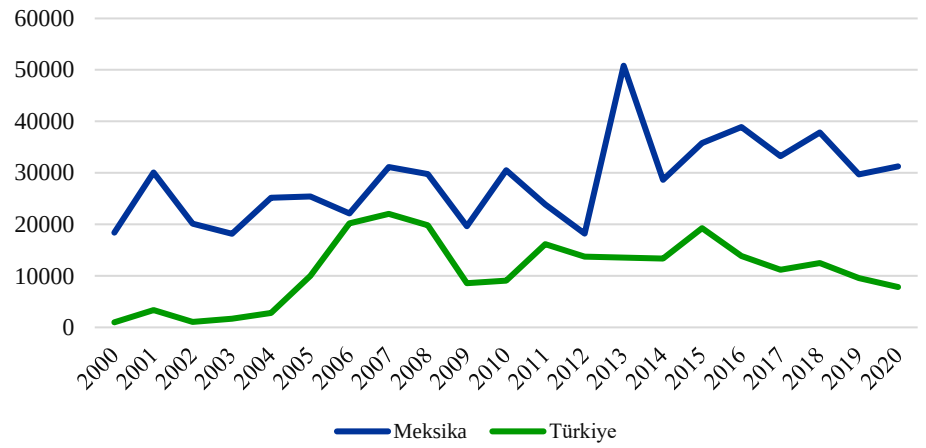
Kaynak: Dünya Bankası (2022)

Doğrudan yabancı sermaye yatırımları düşük seviyelerdeki Yeni Zelanda'nın kriz dönemlerindeki yatırım verileri değişiklik göstermektedir. 2008 krizinin etkisi, 2009 yılında yatırımlardaki düşüş ile kendini göstermiştir. Ancak 2019 yılındaki COVID-19 pandemisinin yatırımlar üzerinde bir olumsuzluğu görülmemiş, aksine yatırımlar 2020 yılında artmıştır.

Gelir grubundaki 3. grup ülkeler için; Şekil 7'de en düşük değere sahip olan ülke ise İzlanda olmuştur. İzlanda'nın yüksek teknoloji ihracatı en düşük olan ülke olmasından dolayı, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında da bu düşük değerin görüldüğü düşünülmektedir.

Şekil 8'de görüldüğü üzere, Meksika ve Türkiye'nin kişi başına düşen GSYH'si hemen hemen aynı olmasına rağmen Türkiye'nin doğrudan yabancı sermaye yatırımları oldukça düşük seviyelerdedir.

Şekil 8: 2000-2020 yıllarına ait 4. gelir grubundaki ülkelerin doğrudan yabancı sermaye yatırımları (Milyon dolar)

Kaynak: Dünya Bankası (2022)

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) verilerine göre Türkiye'ye, 2002-2019 yılları arasında, Almanya'dan 9 milyar 905 milyon dolar uluslararası doğrudan yatırım gerçekleşmiştir. Almanya'ya ise 2 milyar 790 milyon dolar Türk yatırımı söz konusu olmuştur. Bu bağlamda, COVID-19 pandemisi ile yaşanan kriz döneminde uygulanan politikaların yatırımlar için daha da geliştirilmesi gerektiği söylenebilir. Ayrıca bu politikaların süreklilik içinde devam ettirilmesi ve küreselleşme dinamikleri ile uyumlu olması gerekir.

2000-2020 yıllarına ait verilerde doğrudan yabancı sermaye yatırımları değerleri incelendiğinde, 19 OECD ülkesi arasında; en yüksek olan ülke ABD, en düşük olan ülke ise Yeni Zelanda olduğu görülmektedir. ABD; 2008 krizinde, 2015 ve 2019 yıllarında eksi değerlere ulaşmıştır. Yüksek rakamların söz konusu olduğu dönemlerden 2008 yılı, konut kredisi balonu ile ilişkilidir. Küçük bir ülke olan Yeni Zelanda ise nüfus yoğunluğu oldukça düşük olmasından dolayı, gelişmiş ve nüfus yoğunluğu yüksek olan ülkelerin bulunduğu gruplarda düşük seviyelerde seyretmektedir. Yatırımcılar için yüksek yatırım rakamlarına sahip olan ülkeler çekici göründüğü için, küresel anlamda diğer ülkelere göre düşük seviyelerde kalmıştır. Bu sebeple yatırım anlamında OECD ülkeleri arasında en düşük seviyeye sahip olan ülke olmuştur. Ancak kriz dönemleri açısından bakıldığında, hem 2008 krizinde hem de COVID-19 pandemisinin oluşturduğu kriz yıllarında yatırımları artışa devam etmiş, herhangi bir düşüş yaşanmamıştır.

OECD ÜLKELERİNDE EKONOMİK BÜYÜME

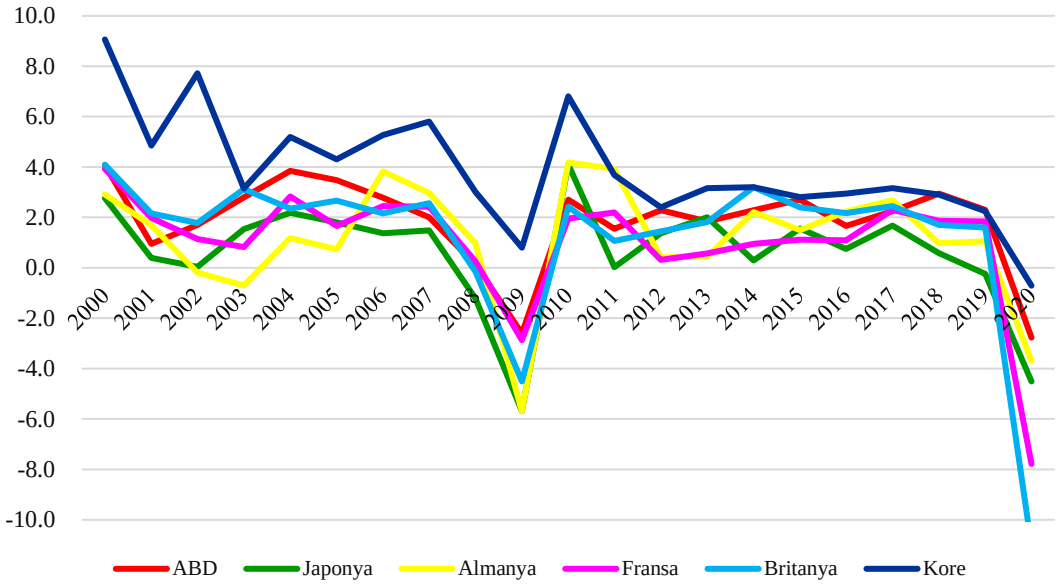
Bir yıl içinde üretim miktarının artışı, ekonomik büyümeyi ifade etmektedir. Üretimdeki bu artış ile gerçekleşen büyüme, reel büyüme olmaktadır. Reel büyüme için, mal ve hizmet miktarının artışı dikkate alınmakta, fiyatlardaki artış dikkate alınmamaktadır. GSYH'nin fiyat artış ile artması ise, nominal büyüme olmaktadır. Ancak ekonomi için gerçekte bir büyüme söz konusu olmamaktadır (Eğilmez, 2021, s. 194).

Adam Smith'e göre öncelikle önemsenmesi gereken ekonomik büyümedir. Doğal mübadele eğilimi ve iş bölümünde uzmanlaşmayla emek veriminin artması, ekonomik büyümenin sürdürülebilirliği için olumlu bir etki olarak görülmüştür. Buna ek olarak, dış ticaret aracılığıyla pazarların genişlemesi ekonomik büyümenin sürdürülebilir olmasına destek olmuştur. Emeğin verimliliğindeki artışı da tasarruf ve sermaye birikimi desteklemiştir. Ekonomideki refah artışı ile toplumda bireyler arasındaki etkileşimin artması, piyasa ekonomisiyle yakından ilgili olacaktır (Smith, 2014, s. 40).

Çalışmanın bu bölümünde 2000-2020 tarihleri arasındaki OECD verileri yardımıyla sabit fiyatlarla elden edilen reel büyüme oranları incelenmiştir. OECD ülkeleri arasında ABD'nin GSYH olarak büyük bir payı bulunmaktadır. ABD'yi, Japonya, Almanya ve Fransa takip etmektedir.

Şekil 9'da yüksek gelir grubundaki 1. grup ülkelerden yüksek büyüme değeri ile dikkat çeken ülkelerden başta Kore ve ABD, ardından Japonya, Fransa görülmektedir. Kriz dönemlerinde büyük bir değişim yaşamayan Fransa, AB üyesi ülkeler arasında gelişmiş ekonomik yapıya sahip ve ticareti oldukça gelişmiştir. 2008 krizi ve COVID-19 pandemisi dönemlerinde büyümede düşüşler yaşamıştır. Ancak ciddi bir kriz ile karşı karşıya kalmamıştır.

Şekil 9: 2000-2020 yıllarına ait 1. gelir grubundaki ülkelerin büyüme oranları (%)

Kaynak: OECD (2022)

Bazı ülkeler, yurtiçi tasarruflarını kullanarak yurtdışına yatırım yapmaktadır. Bunun büyük örneği; Çin'deki tasarrufların, ABD'de yatırıma dönüşmesidir. ABD'nin küresel ekonomide önde gelen ülkeler arasında bulunması bilime verdiği önemin yanında, araştırma ve geliştirme çalışmalarına önem vermiş olmasıdır (Krugman ve Wells, 2013, s. 238-239). ABD'nin küresel ekonominin liderleri arasında olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Kriz dönemlerinde ya da sonrasında GSYH'de düşüşler yaşamasına rağmen büyüme verileri hep artış yönünde ilerlemektedir. Bunun sebepleri için ise doğrudan yabancı sermaye yatırımlar ve yüksek seyreden yüksek teknoloji ihracatı gösterilebilir.

Japonya, 2008 krizinden sonra yaşanan talep daralmasıyla 2006-2019 yılları arasında yüksek işsizlik oranlarına ulaşmıştır. Bu dönemki durgunlukla mücadele etmek için genişletici politikalar uygulamıştır. Buna rağmen, beklenen büyüme oranına ulaşamamıştır (Yılmaz ve Şahin, 2020, s. 37). 2008 krizinden sonra korumacı politikalar devreye alınmıştır. Ancak kriz dönemleri de dâhil olmak üzere küresel anlamda gelişmiş ekonomilerden biri olan Japonya; gelişmiş insan gücü ve yüksek teknolojik yapısıyla yüksek GSYH'sini korumaktadır.

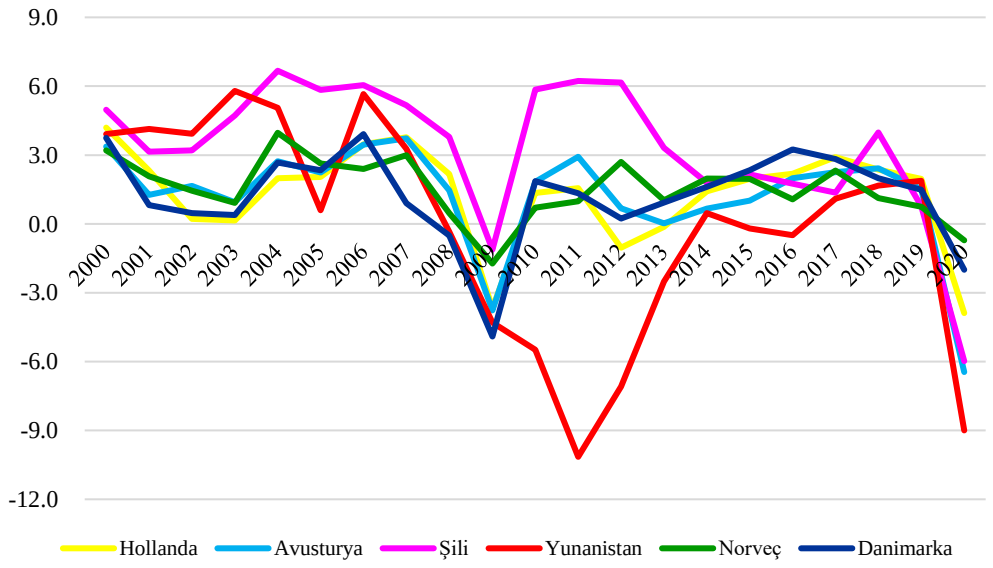
Şekil 9'da Kore büyüme oranlarının ABD'den yüksek olduğu görülmesine rağmen, 21 yıllık sürecin ortalaması karşılaştırıldığında ABD'nin büyüme oranı yüksektir. Yüksek büyüme oranlarına sahip olan Kore, ekonomisinde inovasyon faaliyetlerini başarılı bir şekilde yürüten ve politikalarında uygulayan bir

ülkedir. Bu sayede Ar-Ge çalışmalarını kolayca yürütmektedir (Oğuztürk, 2011, s. 48). Kore, bu başarılı stratejileri ve politikalarıyla kriz dönemlerinden kolayca çıkış yapmayı başarmıştır. Küresel boyuttaki krizlerden 2008 krizinde büyüme oranında bir düşüş görülmemiş, aksine yükselme gerçekleşmiştir. Yalnızca COVID-19 pandemisi döneminde büyüme oranında düşüş görülmüştür. Bunun sebebi de salgının yayılma hızını yavaşlatmak adına yapılan kısıtlamalardan kaynaklanmaktadır.

Şekil 10'da görüldüğü üzere, Hollanda'nın büyüme oranının düşük seviyelerde olduğu düşünülse de kişi başına düşen GSYH, ABD'nin kişi başına düşen GSYH'sine yakındır. Ayrıca 2000-2020 yılları arasında detaylı olarak büyüme verileri incelendiğinde, kriz dönemlerine denk gelen 2008 krizi ve COVID-19 pandemisi döneminde büyüme verileri azalmıştır.

Şekilde dikkat çeken ülkelerden biri olan Yunanistan için incelendiğinde, 2008 krizinden sonra 2014 yılına kadar negatif büyüme oranları söz konusu olmaktadır. Nitekim Yunanistan'ın yaşadığı borç krizi büyüme üzerinde oldukça etkili olmuştur. 2012 yılından sonra negatif büyüme, olumlu yönde değişmeye başlamıştır ve 2014'te pozitif bir orana ulaşsa da 2015-2016 yıllarında yine negatif oranlarda seyretmiştir. 2016-2019 yıllarındaki pozitif oranlar, yine yaşanan krizlerden biri olan COVID-19 pandemisiyle tekrar 2019 yılından itibaren negatif oranlara evrilmiştir. Şekilden hareketle, Yunanistan'ın istikrarlı bir büyüme politikası uygulamadığı sonucuna varılabilir.

Şekil 10: 2000-2020 yıllarına ait 2. gelir grubundaki ülkelerin büyüme oranları (%)

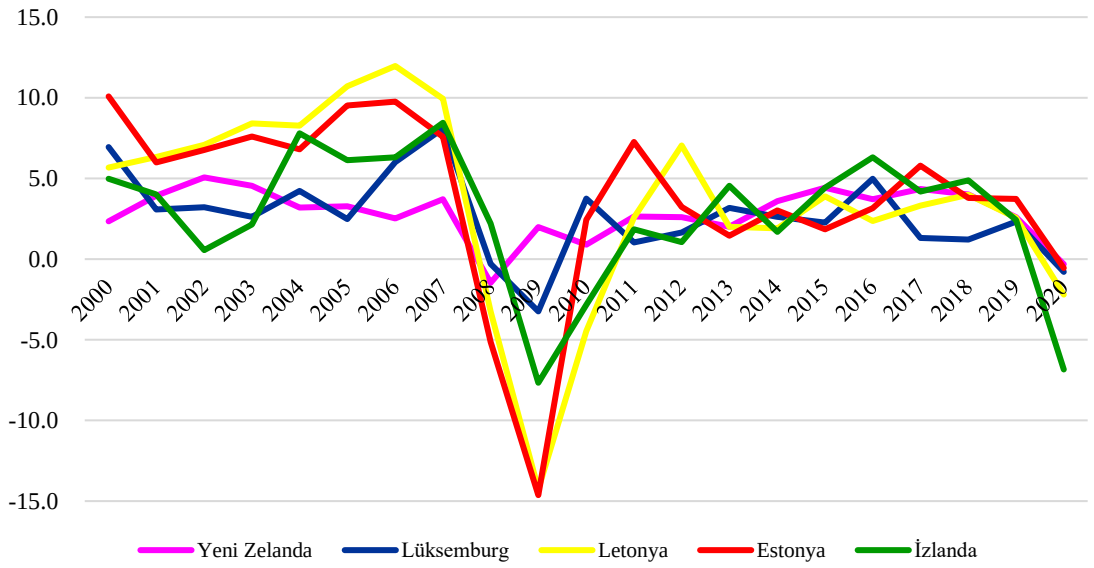

Kaynak: OECD (2022)

Şili'nin büyüme değerleri kriz dönemlerinde ciddi düşüşler yaşamaktadır. Ayrıca değerlendirilen ülkeler arasında kişi başına düşen GSYH'si düşük seviyelerde olan ülkelerdendir. Bunun sebebi ülkelerin tasarruf oranları, doğrudan yabancı sermaye yatırımları ve yüksek teknoloji ihracatlarındaki farklılığa bağlı olabilmektedir. Bu farklılıklar kriz dönemlerinde de kendini göstermektedir. Şili'nin 2008 krizinden etkilenmesine karşın, 2019 yılındaki COVID-19 pandemisinden etkilenmediği görülmüştür. Norveç ise diğer ülkeler gibi 2008 krizi ve COVID-19 pandemisinden etkilenmiştir.

Şekil 11'deki ülkelerden Lüksemburg incelendiğinde, 2000-2020 yılları arasında en yüksek kişi başına düşen GSYH'ye sahip olan ülkedir. Dünyada New York'tan sonra ikinci büyük yatırım fonu merkezi Lüksemburg'dur. Avrupa bölgesinde ise özel bankacılık pazarında birinci olarak görülmektedir. Kişi başına düşen milli gelirin yüksek, işsizliğin düşük oranlarda, ihracatın ithalatı karşılama oranının ise yüksek, enflasyonun düşük oranlarda, bütçe açığının GSYH'ye oranının düşük ve kamu borçlarının GSYH'ye oranının düşük olduğu açıklanmaktadır (Sevgin ve Kundakcı, 2017, s. 103-104). Ancak Lüksemburg'un büyüme verileri OECD ülkeleri arasındaki bu ortalamayı yansıtmamaktadır. Hem küresel boyuttaki krizlerden etkilenmiş hem de düşük değerlerde büyüme oranlarına sahip olduğu görülmüştür.

Şekil 11: 2000-2020 yıllarına ait 3. gelir grubundaki ülkelerin büyüme oranları (%)

Kaynak: OECD (2022)

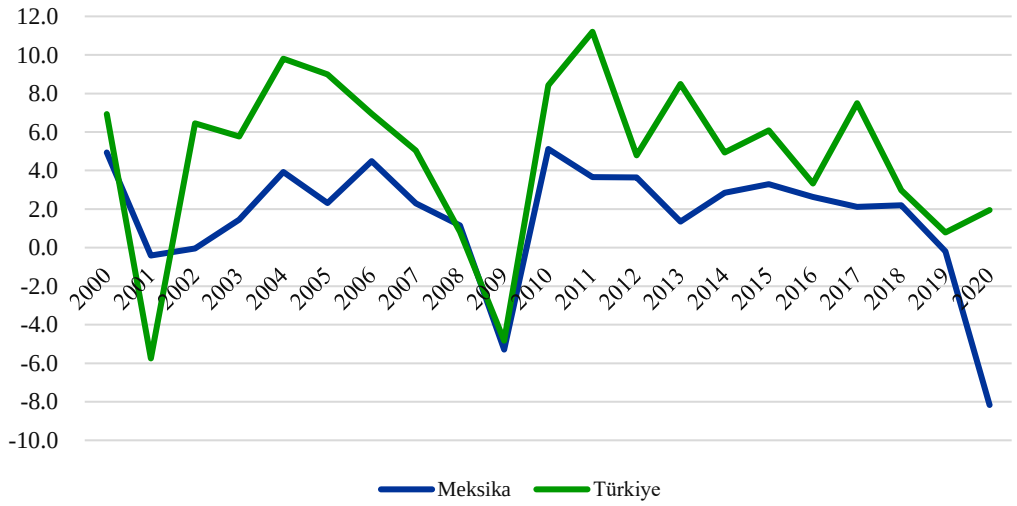
Düşük büyüme oranlarına sahip olan ülkelerden Letonya; 2008 krizinden sonra, Avrupa borç krizinden de etkilenen ve iflas eşiğine gelen ülkeler arasındadır. Bu dönemde Almanya ve Fransa'dan destek

almıştır. Ayrıca Letonya'da birçok finansal sorun yaşanmıştır. Yaşanan bu sorunlar, 2010 yılında Yunanistan'ın borç krizi yaşamasıyla daha da belirgin hale gelmiştir (Kavcıoğlu, 2014, s. 22). Letonya desteklerle ekonomisini düzeltmeye çalışsa da pandemiyle büyüme oranı tekrar düşüşe geçmiştir.

2013 OECD raporunda Estonya, 2007-2010 yılları arasında hanehalklarından elde edilen kamu transferlerini artırmıştır. Kamu transferlerinin artması ile kullanılabilir gelirdeki artış büyümeye katkı sağlamıştır. Ancak ülke krizden de etkilenmiştir. 2010'dan sonra ise toparlanmaya başlamış ve mali teşvikler için alınan önlemler kademeli olarak kaldırılmıştır (Özkıvrak, 2019, s. 130). OECD ülkeleri arasında Estonya, genel eğilim olarak göreli düşük büyüme oranlarına sahip olan bir ülkedir. 2008 krizi ve COVID-19 pandemisinde düşüşler yaşamasına rağmen GSYH genel eğilimi artış yönünde devam etmektedir.

Şekil 12'de yüksek büyüme oranına sahip olan ülke Türkiye olmuştur ve Meksika takip etmektedir.

Şekil 12: 2000-2020 yıllarına ait 4. gelir grubundaki ülkelerin büyüme oranları (%)

Kaynak: OECD (2022)

Türkiye ekonomisi için öncelikle yapısal koşullar dikkate alınması durumunda; ithal girdi bağımlılığı söz konusu olduğu görülmekte ve finansal yatırımlara dayalı büyüme benimsenmekte olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda, Türkiye için dış kaynaklara bağlı bir ekonomi ve kırılgan bir ekonomi denilebilir (Şanlısoy, 2020, s. 108). Ayrıca Türkiye, Asya mali krizinden sonra 2001 krizini yaşamıştır. 2000 yılında 968.305,4 milyon dolar olan reel GSYH'si, 2001 yılında krizden dolayı 912.627,8 milyon dolara düşmüştür. Söz konusu değer, takip eden dönemde yükselme eğilimine geçmiştir. Bunda IMF etkili

olmuştur. IMF'in denetiminde, döviz kuruna dayalı bir program açıklanmıştır. 2002 yılı sonuna kadar uygulanacağı söylenen programda; reel faizler, enflasyon ve kamu borçlarını aşağı çekmek ana hedefler olmuştur. Ancak istenen sonuçlar elde edilememiştir (Orhangazi, 2020, s. 87). Bu krizden sonra Türkiye'nin GSYH'si büyüme devam etmiştir. Ancak 2019-2020 yıllarında dünya genelinde düşüşe geçen GSYH'de düşme değil, aksine yükselme söz konusu olmuştur. Bunun sebeplerinden biri olarak COVID-19'un Türkiye'deki tespitinin göreli olarak geç bir dönemde gerçekleşmesi gösterilebilir.

Göreli olarak yüksek GSYH'ye sahip olan Meksika, girdiği krizlerden kolayca çıkan bir ülke olarak bilinmektedir. Meksika, Latin Amerika ülkesi olsa da ekonomik anlamda ABD'nin parçası olduğundan büyük bir avantaja sahiptir. Zira ABD ekonomisine bağımlı olan Meksika, ABD'de talep bitmedikçe ekonomide bir çıkmaz ile karşılaşmamaktadır. Ancak bir avantaj olan ABD, 2008 krizinde dezavantaja dönüşmüştür. Yine de ülke, ABD ekonomisine bağlı olduğu için bu krizden kolayca kurtulmuştur (Bayrak, 2016, s. 16).

En yüksek büyüme oranına sahip olan ABD ile en düşük büyüme oranına sahip olan İzlanda karşılaştırıldığında 2000-2020 yılları arasındaki reel GSYH'si incelenen ABD'de kriz dönemleri yaşansa da reel GSYH değerlerinde dikkat çekici bir düşme veya yükselme durumu söz konusu olmamaktadır. Ülke, yavaş artış gösteren bir eğilim sergilemektedir. Kriz sonrası olarak adlandırılabilecek dönemler olan 2009 ve 2020 yıllarında düşüş görülmektedir. Ancak genel eğilimi bundan büyük oranda etkilenmemektedir.

Şekil 11'e ilk bakıldığında en düşük büyüme oranlarına sahip olan ülkeler Letonya ve Estonya gibi görünse de ortalamalarına bakıldığında İzlanda en düşük büyüme oranına sahip olan ülkedir. İzlanda'da büyüme oranlarında dalgalanma yaşanan dönemler olmuştur. Kriz dönemiyle birlikte İzlanda demokraside de sorunlar yaşamıştır. Krizden sorumlu olan kişiler ve başbakan yargılanmış ve 10 yıl içerisinde krizin etkileri ancak azaltılabilmiştir (Yıldırım, 2019, s. 199-200). Kriz döneminden önceki ve sonraki hükümet temsilcilerinin siyasi görüşlerinin birbirine oldukça zıt olması da uygulanan politikalar açısından oldukça farklı sonuçlar doğurmuştur (Anıl, 2016, s. 92). 2008 krizinden en çok etkilenen ülkelerden biri olan İzlanda'nın, 2008 krizinden sonra reel GSYH değerinde düşüş yaşanmış ve ardından 2008'teki seviyesine ulaşıp geçmesi yaklaşık 7 yıl sürmüştür. 2016 yılındaki seçimden sonra GSYH yükselme eğilimini sürdürürken COVID-19 pandemisi yine krize sürüklemiştir.

SONUÇ

Günümüzde küreselleşen dünyada, ülkeleri müstakil olarak ele alıp değerlendirmek neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Her ülkenin diğer ülkelerle ekonomik ilişkisi bulunmaktadır. Ekonomik ilişkinin yanında sosyal ve siyasi açıdan sürdürdüğü sözleşmeleri, politikaları, bağlantıları bulunmaktadır. Çalışmamızda bu sebeple küresel dünyanın sık sık kriz sözcüğü ile yankılandığı bir çağ olarak nitelendirebileceğimiz 21. yüzyılda uluslararası bir ekonomik organizasyon olan OECD'ye üye olan ülkeler ele alınmıştır.

Yaşanan küresel krizlerde daha önce benzer krizler yaşanmadıysa, yeni politikalar geliştirip uygulanması zaman alabilmektedir. Bu da ilgili dönemlerde ekonomik göstergelerin olumsuz ve büyük oranda etkilenmesine sebep olmaktadır. Kriz anını fırsata çevirip ekonomik büyüme sağlayabilen ülkeler nadiren karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmada 21. yüzyılda, 2008 ve COVID-19 pandemisinin yarattığı krizler temel makroekonomik göstergeler olarak kabul edilen tasarruf, doğrudan yabancı sermaye yatırımları ve ekonomik büyüme davranışları bağlamında incelenmiştir. Ele alınan ülkelerde söz konusu kriz dönemlerinde; mevcut büyüme eğiliminin korunması ve artırılması mümkün olurken, tasarruf ve yatırımlarda ise azalma yaşamaktadır. Bazı ülkelerde ise ekonomik daralma yaşanırken, tasarruf ve yatırımlarda artış gözlenebilmektedir. Bu durum ülkelerin uyguladıkları ekonomik ve siyasi politikalarına bağlıdır.

Ülkeler arasındaki ekonomik bağlantılar ışığında ekonomisi güçlü bir ülkeyle bağlantılı bir ülkenin, kriz dönemlerinden göreli olarak kolay çıkış yapabilmesi mümkün olabilir. Küresel bir ekonomide bu bağlamdan kopuk tek bir ülke olarak politika geliştirip uygulamak, söz konusu küresel koşullarda ülkeye dönük olumsuz etkilere sebep olabilir. Ek olarak, ekonomilerdeki belirsizlik ortamının giderilmesi büyük bir öneme sahiptir. Zira belirsizliğin arttığı bir ülkeye hem yabancı yatırımın gelmesi zorlaşacaktır hem de ülkedeki bireylerin ekonomilerine karşı güvensizlik duymaları iktisadi davranışlarını olumsuz etkileyecektir. Bu da ülkede yabancı yatırımlara bağlı işleyen bir sistem varsa bu sistemin çökmesine ve buna bağlı olarak ekonomide kısa vadede düzeltilemeyecek krizlere yol açacaktır.

Literatürdeki genel eğilim; tasarrufların artmasıyla yatırımların artacağı, yatırımların artmasıyla ekonomik büyümenin artacağı yönünde olsa da OECD ülkeleri arasında bunun aksini gösteren ülkelere en büyük örnek ABD olmuştur. ABD, tasarruf oranı çok düşük seviyelerde olsa da yüksek doğrudan yabancı sermaye yatırımları ve büyüme oranıyla bu genel kanının aksine işaret etmektedir. En yüksek tasarruf oranına sahip olan Şili için ise yüksek tasarruf oranlarının, doğrudan yabancı sermaye yatırımlar ve büyüme oranı üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak; ülkelerin küresel ekonomide bulundukları konum ve uyguladıkları politikaların ekonomileri için oldukça önemli olduğu söylenebilir. Ayrıca ülkelerin doğrudan yabancı sermaye yatırımları ve yüksek teknoloji ihracatındaki konumlarının ekonomik büyümelerinde önem arz ettiği de vurgulanmalıdır. Ülkeler buradan yola çıkarak diğer ülkelerle olan ilişkilerini şekillendirmektedir. Ayrıca bu ilişkiler; ülkedeki yönetimden, bireylerin davranışlarına kadar doğrudan etkileşime yol açmaktadır. Bu birikimlerden yola çıkarak ülkelerin oluşabilecek kriz ortamını öngörmesi ve öngörülere göre ülke ekonomisine yönelik önlemler alması sağlanabilmektedir. Böylelikle kriz döneminde uluslararası ekonomide hem mevcut konum korunabilir hem de daha ileri seviyelere ulaşılabilir. Ayrıca bağlantılı ya da ilişkili olduğu ekonomilere tüm sistemlerinin karar mekanizmalarını bağlamamalıdır. Zira böyle bir durumda bu bağlantı ya da ilişkiler, olumsuz bir durum ortaya çıktığında, ülke ekonomisinde diğer ülke kaynaklı krizlerin gerçekleşebilmesine kapı aralayabilmektedir.

OECD ülkeleri için yapılan değerlendirmede; tasarruf ve yatırımın ekonomik büyüme ile bağlantılı davranışı için kriz dönemlerinde tasarruf oranının yüksek seviyelerde olduğu ülkelerde tasarrufların gittikçe artış gösterdiği, düşük seviyelerde olan ülkelerde ise gittikçe azalış sergilediği tespit edilmektedir. Bu ülkelerde aynı zamanda yatırımların ise kriz dönemlerinde azalış gösterdiği görülmekte, bu süreçte ekonomik büyüme de aynı şekilde düşüşe geçmektedir. Kriz dönemlerinde her ülkenin dinamikleri farklı olduğu için farklı sonuçlar elde edilebilmektedir. Ancak genel olarak OECD ülkelerinde kriz dönemleri için; tasarruf, yatırım ve ekonomik büyümenin düşüş eğilimi sergilediği söylenebilir. Ayrıca gelecek çalışmalarda pandemi sonrası dönemdeki ekonomide gözlenen belirtilerin incelenmesinin, yeni dinamikleri ortaya çıkarmakta yardımcı olabileceği vurgulanmalıdır.

YAZAR BEYANI / AUTHOR STATEMENT

Araştırmacılar makaleye ortak olarak katkıda bulunduğunu bildirmiştir. Araştırmacılar herhangi bir çıkar çatışması bildirmemiştir.

KAYNAKÇA

Anıl, N. (2016). *2008-2011 İzlanda finansal krizi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ordu Üniversitesi, Ordu.

Bayrak, C. (2016). Latin Amerika'nın Üç Büyük Ekonomisi ve Ekonomik Krizleri [Blog Yazısı]. https://www.academia.edu/34321206/Latin_Amerikan%C4%B1n_%C3%9C%C3%A7_B%C3%BCy%C3%BCk_Ekonomisi_ve_Ekonomik_Krizleri_pdf adresinden erişildi.

Bayraktar, T. (2019). *Türkiye'de tasarruf açığı ve tasarruf açığının giderilmesine yönelik politikalar* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.

Bektaş, Ç. & Saraç, Ö. (2021). Maastricht Kriterleri Avrupa Birliği'nin geleceğinin teminatı mı? Almanya-Britanya-İspanya-Yunanistan analizi (1998-2018). *Sosyoekonomi*, *29*(47), 383-406. doi: 10.17233/sosyoekonomi.2021.01.19

Bouis, R. (2021). Household dDeleveraging and saving rates: A Cross-Country Analysis. *IMF Working Papers* içinde. https://books.google.com.tr/books?id=WzBREAAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=tr#v=onepage&q&f=false adresinden erişildi.

Bozkurt, K., Tekin, H. A. & Ünlü, N. (2020). Innovation of foreign direct ınvestments of OECD countries. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, *10*(3), 487-502. doi: 10.26579/jocress.368

Butelmann, A. & Gallego, F. (2001). Ahorro de los hogares en Chile: evidencia microeconómica. *Economía chilena*, 3-48.

Çavaş, M. (2022). *Bireysel Yatırım Araçları*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Dornbusch, R., Fischer, S. & Startz, R. (2016). *Makroiktisat* (Çev: S. Ak). İstanbul: Literatür Yayıncılık, Dağıtım, Pazarlama, San ve Tic. Ltd. Şti. (Kitabın orijinal basımı 1980).

Eğilmez, M. (2021). *Makroekonomi* (15. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Inter American Development Bank. (2015). *A comparison of saving rates: micro evidence from seventeen Latin American and Caribbean countries*.

Karakurt, A. (2010). Küresel kriz ortamında yatırım teşvikleri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, *65*(02), 143-163. doi: 10.1501/SBFder_0000002164

Kavcıoğlu, Ş. (2014). Avrupa Birliği'nde euro krizi ve Türkiye ekonomisine etkileri. *Maliye ve Finans Yazıları*, *1*(101), 15-37. doi: 10.33203/mfy.519244

Keynes, J. M. (1936). *The General Theory of Employment Interest and Money*. Londra.

Keynes, J. M. (1961). Çalışma faiz ve para hakkında genel teori. (Çev: A. Erginay). *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, *16*(1). doi: 10.1501/Hukfak_0000001496

Krugman, P. & Wells, R. (2013). *Makro İktisat* (Çev: F. Oğuz, M. M. Arslan, K. A. Akkemik, K. Göksal). Ankara: Palme Yayıncılık. (Kitabın orijinal basımı 2009).

Lu, K. ve Biglaiser, G. (2019). The politics of Chinese foreign direct investment in the USA. *Journal of Asian and African Studies*, *55*(2), 1-19. doi: 10.1177/0021909619874816

Mazlum, E. C. (2020). *Tasarrufların Belirleyicileri: Gelişmekte Olan Ülkeler Üzerine Bir Ekonometrik Analiz* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.

OECD Statistics, https://stats.oecd.org adresinden erişildi.

Oğuztürk, B. S. (2011). Güney Kore'nin kalkınmasında inovasyonun rolü. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, *3*(5), 48-53.

Orhangazi, Ö. (2020). *Türkiye Ekonomisinin Yapısı* (1.Baskı). Ankara: İmge Kitabevi Yayıncılık.

Özkıvrak, Ö. (2019). *OECD Ülkelerinde Refah Devletinin Yeniden Dağıtıcı Rolü Teori ve Uygulama* (1.Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.

Sevgin, H. & Kundakcı, N. (2017). TOPSIS ve MOORA yöntemleri ile Avrupa Birliği'ne üye olan ülkelerin ve Türkiye'nin ekonomik göstergelere göre sıralanması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *17*(3), 87-108. doi: 10.18037/ausbd.417281

Smith, A. (2014). *Milletlerin Zenginliği.* (Çev: H. Derin). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. (Kitabın orijinal basımı 1776).

Solow, R. M. (1956). A contribution to the theory of economic growth. *The Quarterly Journal Of Economics*, *70*(1), 65-94. doi: 10.2307/1884513

Soylu, Ö. B. (2020). Türkiye ekonomisinde COVID-19'un sektörel etkileri. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, *7*(6), 169-185.

Şanlısoy, S. (2020). Türkiye'de politik istikrarsızlık ile ekonomik büyüme ilişkisi: bir nedensellik analizi. *Bilig*, (92), 85-114. doi: 10.12995/bilig.9204

Şanlıoğlu, Ö. (2005). Almanya'da ekonomik durgunluğun sebepleri ve geleceği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *10*(1), 349-368.

The World Bank, https://databank.worldbank.org/home adresinden erişildi.

Türe, H., Koçak, D. & Doğan, S. (2016). Multimoora yöntemi ile ülke riski değerlendirmesi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *18*(3), 824-844.

Türkiye Ekonomi Kurumu. (2012). *Türkiye'de özel tasarrufları belirleyen unsurlar*.

Yıldırım, Y. (2019). Krizden demokratik çıkış: İzlanda siyasetinde 2008-2017 arası gelişmeler. *Sosyoekonomi*, *27*(39), 187-203. doi: 10.17233/sosyoekonomi.2019.01.11

Yılmaz, Ö. & Şahin, A. (2020). Japonya'da deflasyon döneminde işsizlik ve işsizlikle mücadele. *Lectio Socialis*, *4*(1), 25-40.